

Νότιος Αμβρακικός:
Οικονομική ανάπτυξη και Περιβαλλοντική Προστασία
1ο Συνέδριο, Βόνιτσα 1995

(Περιληπτική αναφορά στα πεπραγμένα του Συνεδρίου)

Κατά κοινή ομολογία, μεγάλη απήχηση είχε το 1ο Συνέδριο για την Ανάπτυξη του Αμβρακικού Κόλπου που οργάνωσε το Ε.Μ. Πολυτεχνείο και ο Δήμος Βόνιτσας σε συνεργασία με το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών και που πραγματοποιήθηκε στη Βόνιτσα από 14-17 Σεπτεμβρίου 1995.

Το Συνέδριο τελούσε υπό την αιγίδα του Υπ. ΠΕΧΩΔΕ κ. Κ. Λαλιώτη και του Αν. ΥΒΕΤ κ. Χ. Ροκόφυλλου.

Κατά την έναρξη των εργασιών του Συνεδρίου ο Δήμαρχος Βόνιτσας κ. Ν. Αρλής καλωσόρισε τους συνέδρους, τονίζοντας τη φιλοδοξία όλων, το συνέδριο να επαναλαμβάνεται κάθε δύο χρόνια σε διαφορετική πόλη του Αμβρακικού και αναφερόμενος στην ανταπόκριση του Πολυτεχνείου σ' αυτή τη σημαντική προσπάθεια, το οποίο ανέλαβε και την επιστημονική πλευρά του Συνεδρίου.

Συνεχίζοντας ο κ. Αρλής είπε πως «ο δήμος Βόνιτσας προσβλέπει στο Συνέδριο σαν καταλύτη της αναπτυξιακής διαδικασίας της περιοχής του Αμβρακικού και πως οι εισηγήσεις, οι προτάσεις, τα συμπεράσματα θα αποτελέσουν βασικό οδηγό για τους τοπικούς φορείς, αλλά και για την Πολιτεία, με στόχο τη διάσωση και την ανάπτυξη του Αμβρακικού Κόλπου».

Ανέφερε μάλιστα πως «σ' αυτό θα βοηθήσει και η ανάλυση της εμπειρίας που αποκτήθηκε, δέκα χρόνια μετά την υπογραφή της προγραμματικής σύμβασης για τον Αμβρακικό».

Καταλήγοντας τόνισε πως «χρειάζεται αυξημένη προσπάθεια της Πολιτείας και των τοπικών φορέων, καθώς επίσης και συνεργασία με τον επιστημονικό κόσμο της

χώρας για να μπει η περιοχή στο δρόμο της ανάπτυξης».

Τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ κ. Κ. Λαλιώτη που δεν μπόρεσε να παραστεί, αναπλήρωσε ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου κ. Α. Βουλγαρης, ο οποίος επισήμανε ότι «μέχρι τώρα μέσα από επικίνδυνες απλουστεύσεις και ιδεοληπτικές υστερίες περί καλού και κακού εστιαζόταν η προσοχή μας κάθε φορά μόνο στη γεωλογική τάξη των πραγμάτων, για τα πολιτικά και κοινωνικά συστήματα και αποσιωπούσαμε τη γεωφυσική τάξη πραγμάτων. Αποσιωπούσαμε την αρμονία της φύσης, την εξάντληση ή την αλλοίωση των φυσικών πόρων και των φυσικών θεμελίων της ζωής, την ποικιλότητα και την ιδιαιτερότητα που έχουν οι πολιτισμοί στον κόσμο», και πρόσθεσε πως «η ανάπτυξη και η πρόοδος είναι έννοιες συμβατές μόνο όταν διασφαλίζονται και ανανεώνονται τα φυσικά θεμέλια της ζωής και όταν το παρόν δεν υποθηκεύει το μέλλον». Μετά από μια απαρίθμηση ενεργειών «βιασμού» της φύσης, παρατήρησε πως η ζωή υπονομεύεται μέσα από την κατάρρευση της οικολογικής ισορροπίας και τόνισε πως η «αειφόρος ανάπτυξη προϋποθέτει σημαντικές αλλαγές στους στόχους και σχεδιασμούς της παραγωγής, στα καταναλωτικά πρότυπα και τον τρόπο ζωής στους ανθρώπους, στις ανεπτυγμένες κυρίως χώρες και επίσης θετικές μεταλλαγές στα πρότυπα ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων και υπανάπτυκτων χωρών... Η αειφόρος ανάπτυξη υπαγορεύει νέα κοινωνικοοικονομικά μοντέλα στην παραγωγή, τη διακίνηση και την κατανάλωση αγαθών προϊόντων, υπηρεσιών και γνώσης. Οδηγεί σε μια δίκαιη κατανομή και χρήση των πόρων του πλανήτη ανάμεσα σε έθνη, περιοχές και λαούς σ' όλο τον

κόσμο».

Πρότεινε αξιοποίηση του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος που υπάρχει στη χώρα μας, που είναι και το μεγαλύτερο από όλες τις χώρες της Ε.Ε. και αναφέρθηκε στο πρόγραμμα που συνέταξε το ΥΠΕΧΩΔΕ για τα επόμενα 5 χρόνια το οποίο έλαβε υπόψη τα δύο συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα μας: Το μεγάλο φυσικό πλούτο και την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Για τον Αμβρακικό Κόλπο είπε ότι είναι περιοχή που εμπίπτει στους προστατευταίους χώρους που καθορίζονται από διεθνείς συμβάσεις (ΡΑΜΣΑΡ 1972, Βέρνης 1979, Βόννης 1979) αλλά και την κοινοτική νομοθεσία (οδηγία 74400/409) και πως με κριτήρια φυσικού περιβάλλοντος, η περιοχή μπορεί να διακριθεί σε 3 μεγάλες χωρικές ενότητες: υδάτινο σύστημα του Κόλπου, συστήματα υδροβιοτόπων και χερσαία οικοσυστήματα.

Για τη διαχείριση του ενιαίου αυτού χώρου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη «οι υπάρχουσες μελέτες ανάπτυξης και προστασίας της περιοχής, οι μελλοντικές μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων καθώς και η δραστηριότητα του Κέντρου Παρακολούθησης Περιβαλλοντικών Παραμέτρων», ενώ είναι απαραίτητη η «κατάλληλη ενημέρωση των κατοίκων της περιοχής».

Στη συνέχεια, ο πρόεδρος του Ε.Μ. Πολυτεχνείου, καθ. Νικόλαος Μαρκάτος, απευθύνοντας χαιρετισμό, αναφέρθηκε στους στόχους και τις θεματικές ενότητες του Συνεδρίου και απαρίθμησε τα ειδικότερα θέματα «κλειδιά» δίνοντας το πλαίσιο του προβληματισμού, ήτοι: Διερεύνηση

ση της εμπειρίας δέκα χρόνια μετά την υιογράφηση της προγραμματικής σύμβασης για τον Αμβρακικό - Διάσταση των αναπτυξιακών προβλημάτων της περιοχής. Ανάλογες ευρωπαϊκές εμπειρίες τοπικής ανάπτυξης και οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές προϋποθέσεις - Ανάπτυξη εναλλακτικών και άλλων μορφών αγροτικής παραγωγής, γεωργία, κτηνοτροφία, ιχθυοκαλλιέργεια - Δυνατότητες εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης μικρομεσαίων επιχειρήσεων - Τοπικές πρωτοβουλίες, για την ανάδειξη της φυσιογνωμίας της περιοχής και των τοπικών προϊόντων - Η προστασία του περιβάλλοντος ως αναπτυξιακή διαδικασία. Ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού - Χωροταξικές και πολεοδομικές παρεμβάσεις, για την ανάπτυξη και περιβαλλοντική προστασία της περιοχής.

Ο κ. Μαρκάτος επεσήμανε ότι το συνέδριο οφείλει να δώσει πρακτικά συμπεράσματα εφαρμογών και όχι θεωρητικές επιστημονικές και μόνο διαπιστώσεις και διαβεβαίωσε ότι «το Ε.Μ. Πολυτεχνείο είναι διατεθειμένο ψυχή τε και σώματι να συνδράμει στην προσπάθεια» προσθέτοντας ότι το Ε.Μ.Π. «έχει αναγνωρίσει ότι εκτός από την τεχνοκρατική αρτιότητα, οφείλουμε να επιζητούμε και την αναπτυξιακή διεξοδό και να δείχνουμε κοινωνική ευαισθησία».

Χαιρετισμό έστειλε ο αναπληρωτής Υπουργός Βιομηχανίας - Ενέργειας και Τεχνολογίας κ. Χρ. Ροκόφυλλος, ο οποίος δεν μπόρεσε να παρευρεθεί. Ο κ. Ροκόφυλλος τόνισε το ενδιαφέρον της κυβέρνησης και τις ενέργειες που κάνει και στην περιοχή του Αμβρακικού Κόλπου «για να ξεφύγει, η παραγκωνισμένη αυτή λωρίδα της πατρίδος μας από την απομόνωση και τη στασιμότητα» και αναφέρθηκε στην χρηματοδότηση από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους και την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό βιομηχανικών επιχειρήσεων που έχει επεξεργαστεί το ΕΒΕΠ, ως σημαντική βάση για ουσιαστικά αναπτυξιακά βήματα για την περιοχή του Αμβρακικού.

Ειδικότερα αναφέρθηκε στη ζευξη Ακτίου - Πρέβεζας, τη ζευξη Ρίου - Αντιρρίου, τη λειτουργία της ΝΑΒΙΠΕ στο Πλατυγιάλι Αστικού, που μπορούν να μεταβάλουν την περιοχή του Νοτίου Αμβρακικού σε μοχλό ανάπτυξης, ολόκληρης της Δ. Ελλάδας.

Χαιρετιστήριο μήνυμα στο Συνέδριο έστειλαν: Ο Πρόεδρος της Βουλής κ. Α. Κακλαμάνης, οι βουλευτές κ.κ. Β. Μαγγίνας και Α. Κονταξής και ο Πρόεδρος της Ιστορικής Αρχαιολογικής Εταιρείας Δυτικής Στερεάς Ελλάδας κ. Μοσχονάς, ενώ ο βουλευτής κ. Σμιρλής που παρίστατο, στο σύντομο χαιρετισμό του τόνισε την αναγκαιότητα για ολοκληρωμένη προσπάθεια που θα αξιοποιεί το σύνολο των δυνατοτήτων που έχει η περιοχή, προτείνοντας την ύπαρξη θεσμοθετημένου από την Πολιτεία οργάνου που να διαχειρίζεται τον υδροβιότοπο ως ενιαίο σύνολο «και δημιουργία ενός ερευνητικού κέντρου, έτσι ώστε να υπάρχουν συγκριτικές και ολοκληρωμένες μελέτες που θα οδηγούν σε αντικειμενική ανάδειξη, ορθολογική ανάπτυξη και ουσιαστική αναβάθμιση της περιοχής».

Ακολούθησε χαιρετισμός από τον Νομάρχη Αιτωλοακαρνανίας κ. Γιάννη Βαϊνά ο οποίος θεώρησε «ευχάριστο και αισιόδοξο, που ένα ΑΕΙ, το Ε.Μ. Πολυτεχνείο καταπιάνεται και με τα ιδιαίτερα προβλήματα της ελληνικής επαρχίας». Ο κ. Βαϊνάς τόνισε ότι η αποκτηθείσα εμπειρία δεκαετιών θα πρέπει να προσδιορίσει το περιεχόμενο και τους στόχους της ανάπτυξης, όχι μόνο για το νότιο Αμβρακικό, αλλά για τον ενιαίο χώρο του Κόλπου αυτού, που εκτείνεται και στους 3 νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αρτας και Πρέβεζας.

Αναφερόμενος στην προστασία της περιοχής είτε πως δεν αντιμετωπίζεται μόνο με τον καθαρισμό των αστικών λημμάτων, αλλά χρειάζεται προστασία «κα από τα αγροτικά λήμματα, λιπάσματα, γεωργικά φάρμακα, κτηνοτροφικά απόβλητα».

Πρότεινε την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής που σήμερα είναι υποτυπώδης και την ίδρυση Εφορίας Αρχαιοτήτων στην Αιτωλοακαρνανία, ενώ θεώρησε απαραίτητη προϋπόθεση ανάπτυξης την κατασκευή βασικών έργων υποδομής και ιδιαίτερα στον τομέα των μεταφορών.

Στη συνέχεια, απηύθυνε χαιρετισμό ο κ. Τσουμάνης, Νομάρχης Πρέβεζας, αναφερόμενος στην ομορφιά του Αμβρακικού Κόλπου, την άριστη ποιότητα των αλιευμάτων και τη σπάνια χλωρίδα και πανίδα που τον καθιστούν έναν από τους καλύτερους υδροβιότοπους της χώρας, αλλά και της Μεσογείου. Τόνισε ότι ένας σημαντικός αριθμός ατόμων και οικογενειών διαμορφώνουν το εισόδημά τους από την αλιευση, αλλά και δραστηριότητες που συνδέονται έμμεσα ή άμεσα με την περιοχή και αναφέρθηκε σε μελέτες που υπογραμμίζουν τη δυνατότητα αύξησης της παραγωγής αλιευμάτων και αναβάθμισης της περιοχής, που από πλευράς μόλυνσης βρίσκεται σε οριακό σημείο. Και ο κ. Τσουμάνης τόνισε ότι «ο Αμβρακικός Κόλπος είναι ενιαίος και αδιαίρετος και σαν τέτοιος πρέπει να παραμείνει» και πως αυτή τη στιγμή, εκείνο που χρειάζεται είναι «να προχωρήσει άμεσα το διαχειριστικό σχέδιο και να ορισθεί ο διαχειριστικός φορέας που θα βάλει τάξη στα ζητήματα που συνδέονται άμεσα με την προστασία και την ορθολογική αξιοποίηση του Αμβρακικού», επισημαίνοντας ότι το ρόλο αυτό μπορεί να τον παίξει η ETANAM, που και αξιόλογο επιστημονικό προσωπικό διαθέτει και έχει εμπειρία και γνώση των θεμάτων.

Ο Νομάρχης Αρταίων κ. Παπαγεωργίου ανέφερε πως είναι υποστηρικτής κάθε πρωτοβουλίας που συμβάλλει στην ανάπτυξη του Αμβρακικού με ταυτόχρονη προστασία και πως θα πρέπει να υπάρξει συντονισμός όλων των φορέων για να αξιοποιηθεί ο πλούτος και η ιδιαιτερότητα της περιοχής. Επάνελαβε όπως και οι προηγούμενοι ομιλητές το ενιαίο και αδιαίρετο του Αμβρακικού Κόλπου και συμπλήρωσε ότι «δεν είναι θέμα μόνο των τριών νομών, αλλά της ευρύτερης περιοχής της βορειοδυτικής Ελλάδας και συνεπώς η Ήπειρος με το νομό Αιτωλοακαρνανίας που ανήκει σε άλλη διοικητική περιφέρεια, όχι μόνο δεν έχουν να αντιδικήσουν, αλλά έχουν κοινά προβλήματα... Το θέμα του Αμβρακικού είναι εθνικό. Αφορά την εθνική οικονομία με όλες τις προεκτάσεις».

Ακολούθησε χαιρετισμός από τον Γ.Γ. του Υπουργείου Υγείας - Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κ. Παπαλέξη, ο οποίος τόνισε τη σημασία της συλλογικής προσπάθειας και δημιουργικής συνεργασίας όλων των φορέων, αναφέροντας ότι πρέπει να συνεργαστούν: η τοπική αυτοδιοίκηση πρώτου και δεύτερου βαθμού, οι επιστημονικοί και κοινωνικοί φορείς «ξεπερνώντας τοπικισμούς, ιδιαιτερότητες, αυτοσχεδιασμούς, αυτοπροβολές» και σχεδιάζοντας «με την υποστήριξη επιστημονικών φορέων μια νέα αντίληψη, η οποία πρέπει να αναδειχθεί και να καταδειχτεί» και κατέληξε ότι «μόνο μέσα από τέτοιου είδους συλλογικές, ειλικρινείς, έντιμες συνεργασίες, θα μπορέσει ο τόπος αυτός να κερδίσει το αύριο, εάν πραγματικά πιστέψει σε μια τέτοια διαδικασία».

Ακολούθησε χαιρετισμός από εκπροσώπους κομμάτων, από την εκπρόσωπο της Αιτωλικής Εταιρείας Προστασίας Περιβάλλοντος κα Ανθή Παπαθανασίου και τον

Πρόεδρο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αιτωλοακαρνανίας κ. Πιστιόλα, ο οποίος τόνισε την μεγάλη εμπιστοσύνη που έχει στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο και παρακάλεσε τον Πρύτανη να αναλάβει το Ε.Μ.Π. να μελετήσει τα συμπεράσματα του συνεδρίου και να τα στείλει σε όλους τους φορείς.

Μετά το πέρας των εργασιών της πρώτης ημέρας του Συνεδρίου, ο Δήμαρχος Βόνιτσας δεξιώθηκε τους Συνέδρους, οι οποίοι είχαν και την ευκαιρία να δουν την έκθεση φωτογραφίας της ETANAM και την έκθεση ζωγραφικής των μαθητών του σχολείου της Βόνιτσας.

1η θεματική ενότητα

Αειφόρος Ανάπτυξη και Περιβάλλον

Στην ενότητα αυτή εισηγήσεις έγιναν από τους κ.κ. Κ. Παχάκη, ερευνήτρια ΚΕΠΕ, τ. Πρόεδρο Ομάδας Αμβρακικού (θέμα: «Νέες κατευθύνσεις πολιτικής για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών: Το Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Υπαίθρου του ΟΟΣΑ»), Θ. Παπαγιάννη, πολεοδόμο μηχανικό (θέμα: «Από τον Αμβρακικό στο Medwet: Κοινοτικές πρωτοβουλίες για τους υδροτόπους της Μεσογείου»), Δ. Τσίφο, Περιβαλλοντολόγο μηχανικό, Σύμβουλο ΥΠΕΧΩΔΕ (θέμα: «Οι Μελέτες Περιβαλλοντολογικών Επιπτώσεων, ουσιαστικό στοιχείο κάθε διαδικασίας αειφορικής ανάπτυξης»), Α. Αρβανιτάκη, αρχιτέκτονα, ΥΠΕΧΩΔΕ (θέμα: «Πολιτιστική Αναβάθμιση, Περιβαλλοντολογική Προστασία, δικτύωση: για μια σύγχρονη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης»), Κ. Μαυρέλη, υπεύθυνο Περι-

βαλλοντολογικής Εκπαίδευσης Ν. Αιτωλοακαρνανίας (θέμα: «Μια στρατηγική για την πολιτική της Περιβαλλοντολογικής Εκπαίδευσης») και από την κα Δροσινού, εκπρόσωπο του *Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων / Υγροτόπων*.

Η κα Κ. Παχάκη, επεσήμανε ότι η εισήγησή της βασίζεται στις εμπειρίες και τις ιδέες που αποκόμισε από την 5ετή συνεργασία της με το πρόγραμμα ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Ο ΟΟΣΑ «προσπαθεί με διάφορα ερευνητικά προγράμματα να διερευνήσει τρόπους, να κατεβάσει ιδέες για να μπορέσουν οι αγροτικές περιοχές να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες αναπροσαρμογής της οικονομίας τους και να βρουν συμπληρωματικά νέα πεδία δραστηριοποίησης, που θα εξασφαλίσουν τη συμμετοχή τους στη συνολική, στην εθνική και τη διεθνή οικονομική δραστηριότητα». Οι αγροτικές περιοχές όπως ορίζονται από τον ΟΟΣΑ περιλαμβάνουν όλες τις περιοχές που έχουν πυκνότητα πληθυσμού κάτω από 150 κατοίκους και για λόγους μεθοδολογικούς τις διακρίνει σε 3 κατηγορίες:

α) στις ενσωματωμένες στην εθνική οικονομική δραστηριότητα,

β) στις ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές, τις έχουσες εύρωστη οικονομία, και

γ) στις απομακρυσμένες, απομονωμένες ή κατά κάποιον τρόπο μειονεκτικές περιοχές.

Καθένα από τα είδη αυτά των αγροτικών περιοχών, χρειάζεται ιδιαίτερη ανάλυση και ιδιαίτερη αντιμετώπιση από άποψη αναπτυξιακής πολιτικής. Στις δύο πρώτες κατηγορίες π.χ. τα προβλήματα είναι κυρίως περιβαλλοντικά. «Στις ενδιάμεσες περιοχές όπου ο αγροτικός τομέας είναι βιώσιμος και ισχυρός τα προβλήματα είναι οι ανταρμοσαρμογής στις νέες συνθήκες τις περισσότερο ανταγωνιστικές και της διαφοροποίησης της οικονομίας, ώστε να μην εξαρτώνται αποκλειστικά από τη γεωργία, αλλά να εμπλουτίζεται η οικονομία και με άλλους τομείς».

Τα προβλήματα της τρίτης κατηγορίας είναι και τα οξύτερα και η αναβάθμιση εξαρτάται από το τί διαθέτουν προς αξιοποίηση αυτές οι περιοχές.

Ο ΟΟΣΑ γι' αυτές τις περιοχές έχει διερευνήσει τρεις βασικές στρατηγικές: α) την ανάπτυξη μικρών εξειδικευμένων αγορών για τα τοπικά προϊόντα, β) την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων του χώρου για την προσέλκυση δραστηριοτήτων ή καταναλωτών και γ) τη συνδυασμένη πολιτική για τη δημιουργία απασχόλησης.

Η κα Παχάκη καταλήγοντας ανέφερε πως το πρόγραμμα του ΟΟΣΑ τονίζει και τις λωιπές στρατηγικές που τις θεω-

ρεί σημαντικές, όπως «την ανάπτυξη της τοπικής επιχειρηματικότητας, τη διευκόλυνση της επαφής με τους μηχανισμούς χρηματοδότησης, τη συνεργασία δημοσίων και ιδιωτικών φορέων στα πλαίσια ολοκληρωμένων επιχειρησιακών προγραμμάτων, τη δημιουργία τοπικών αναπτυξιακών εταιριών, τη δημιουργία δικτύων και τη διασύνδεση των τοπικών προσπάθειών με άλλες ανάλογες προσπάθειες σε τοπικό, περιφερειακό, κεντρικό και διεθνές επίπεδο, για την ανταλλαγή εμπειριών - πληροφοριών».

Στη συνέχεια, ο κ. Θ. Παπαγιάννης συνέδεσε στην εισήγησή του, τον Αμβρακικό Κόλπο με τα ευρύτερα θέματα που περιλαμβάνει ο Αμβρακικός είναι παγκόσμιας σημασίας και άρα επηρεάζονται και επηρεάζουν πολύ ευρύτερα πράγματα. Επεσήμανε ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα με τις πιστώσεις που διαθέτει «οδηγεί από την μια μεριά σε έργα που δεν είναι πάρα πολύ χρήσιμα και από την άλλη μεριά σε έργα που καταστρέφουν το περιβάλλον», αναφέροντας παραδείγματα από τον ελληνικό χώρο. Επίσης, επεσήμανε ότι σε άλλες περιπτώσεις η Ευρωπαϊκή Κοινότητα με τις Διευθύνσεις που διαθέτει εργάστηκε θετικά σε μια προσπάθεια εναρμόνισης, αλλά όχι πάντα επιτυχώς.

Στη συνέχεια αναφέρθηκε στην 11η Διεύθυνση, που είναι για το Περιβάλλον της Κοινότητας, η οποία έχει προωθήσει μια σειρά μέτρων που περιλαμβάνουν και την προστασία της ορνιθοπανίδας και καθιερώνουν περιοχές ειδικής προστασίας και την προστασία των βιοτόπων με οικονομικά μέτρα, σε περίπτωση που δεν εφαρμοστεί με ακριβεία.

Ο κ. Παπαγιάννης παρατήρησε πως οι Οδηγίες αυτές είχαν πλημμελή εφαρμογή στη χώρα μας, με αποτέλεσμα τη δημιουργία προβλημάτων και συγκρούσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ελληνικών κυβερνήσεων.

Εκτός από τα θεσμικά μέτρα της Κοινότητας, υπάρχουν και πολλές θετικές πρωτοβουλίες για τους υγροτόπους και η μελέτη του Αμβρακικού στη δεκαετία του '80 ήταν μια τέτοια σημαντική προσπάθεια, γιατί για πρώτη φορά υπήρξε συνεργασία Κοινότητας και ελληνικού υπουργείου που συνδύασε την προστασία με την ανάπτυξη των πόρων. Η επιτυχής αυτή προσπάθεια «οδήγησε σε μια σειρά από άλλες διαδικασίες, για να καταλήξει στην έννοια της αειφορίας, που υιοθετήθηκε από την Κοινότητα, σύμφωνα με την οποία το φυσικό περιβάλλον αποτελεί πόρο, που επιδέχεται χρήση και αυτή η χρήση πρέπει να είναι επ' ωφελεία του ανθρώπου, όχι μόνο της σημερινής γενιάς αλλά και των επομένων γενεών. Η Κοινότητα συγκρότησε μια ομάδα εμπειρογνομητών για τους υγροτόπους μεσογειακού τύπου, στην οποία η χώρα μας είχε σημαντική συμμετοχή. Μετά από αυτό η Κοινότητα δέχθηκε πρόταση για τη δημιουργία στην Ελλάδα του Κέντρου Υγροτόπων στη Θεσσαλονίκη. Παράλληλα βοήθησε το Υπουργείο Οικονομικών να προωθήσει μια σειρά από μελέτες που αφορούν σημαντικούς υγροτόπους, όπως και τον Αμβρακικό». Οι γραφειοκρατικές εμπλοκές δεν επέτρεψαν να έχουμε αποτέλεσμα στην αρχική αυτή μελέτη και τώρα προωθείται νέα μελέτη «τιο εξειδικευμένη, πάλι με κοινοτική στήριξη».

Η Κοινότητα έκανε δύο ακόμη ενέργειες: α) Χρηματοδότησε πρόγραμμα που αφορά τους υγροτόπους ολοκληρωτός της Μεσογείου, που λέγεται Medwet και που αφορά «τη διαχείριση των υγροτόπων, την απογραφή τους, την παρακολούθηση, την εκπαίδευση στελεχών, την περιβαλλοντική εκπαίδευση και εναισθητοποίηση, τη χρήση της έρευνας» και β) παρουσίασε στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Υπουργών, την ανακοίνωσή της για τους υγροτόπους που αφορά «την πολιτική που προτείνεται να υιοθετήσει η Κοι-

νότητα για τους υγροτόπους».

Ο κ. Παπαγιάννης παρατήρησε ότι «ο Αμβρακικός δεν μπόρεσε ποτέ να παρακολουθήσει αυτές τις εξελίξεις», ενώ «αντίστοιχοι πόροι στην Ισπανία και Πορτογαλία αντλούν εκατοντάδες χιλιάδες επισκεπτών ετησίως, μια μεγάλη ακτινοβολία και πάρα πολλούς κοινοτικούς πόρους».

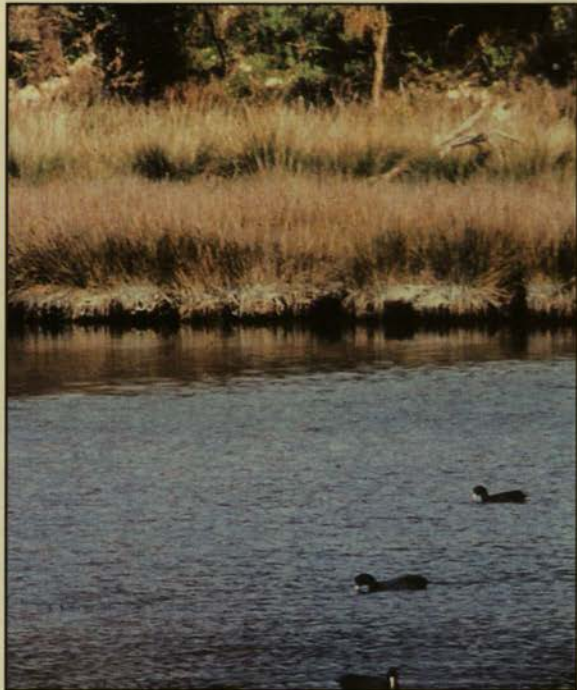
Και κατέληξε με πρόταση στους εκπροσώπους του πληθυσμού του Αμβρακικού να αναλάβουν πρωτοβουλίες με τη βοήθεια του Ε.Μ. Πολυτεχνείου και όσων άλλων φορέων μπορούν να βοηθήσουν, να αναλυθούν τα κοινοτικά δεδομένα και οι ευκαιρίες που ανοίγουν και να χρησιμοποιηθούν «ώστε αυτός ο πόρος, από βάρος που ίσως είναι σήμερα, να γίνει ένα ισχυρό κίνητρο για την ανάπτυξη της περιοχής».

Η εισήγηση του Σύμβουλου ΥΠΕΧΩΔΕ κ. Δημ. Τσίρου που ακολούθησε, παρατίθεται στο τέλος της περιληπτικής αναφοράς στις εργασίες του Συνεδρίου.

Η κα Α. Αρβανιτάκη, μίλησε για τις δυνατότητες που διανοίγονται για ανάπτυξη των πλέον περιθωριοποιημένων αγροτικών περιοχών και στο πώς το Υπουργείο προσαθεί να ανταποκριθεί στα νέα μηνύματα, μεταφέροντας εμπειρίες της από δραστηριότητες που προσπαθούν να διασυνδέσουν τον πολιτισμό με την ανάπτυξη, με την οικονομία, με την περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη. Επεσήμανε ότι «για να βελτιώσει την ελκυστικότητα της μια Περιφέρεια ή ένα αστικό συγκρότημα, θα πρέπει να προσδιορίσει την ταυτότητά της. Ιδιαιτερότητα που πηγάζει από την ιστορία, τη φυσική της διαμόρφωση, την κουλτούρα της και με βάση αυτά να προχωρήσει». Παρατήρησε ότι χρειάζεται προγραμματισμός και συνεργασία όλων των φορέων και καθορισμός του πώς θέλουμε την πόλη ή την περιοχή στο μέλλον, χτίζοντας ένα όραμα για τον τόπο και προβάλλοντας το όραμα αυτό. Ιδιαίτερος για τον Αμβρακικό τόνισε ότι πρέπει να «προγραμματιστεί μια πολυσύνθετη πολιτική που θα έχει στόχο την προβολή του περιβάλλοντος του φυσικού, της ταυτότητάς του, της φυσιογνωμίας του, που θα ενσωματώνει φυσικά στοιχεία πολλαπλά, όπως στοιχεία της καθημερινής ζωής, στοιχεία από παραδοσιακούς τρόπους παραγωγής, όλα αυτά εμπλουτισμένα με μορφές ζωής και αναψυχής και δράσεις άλλες πολιτιστικές και καλλιτεχνικές, όπως ζωγραφική, περιηγήσεις, περιπάτους που μπορούν να τροφοδοτήσουν ένα πολυσύνθετο και διαφοροποιημένο μοντέλο - πρότυπο ήπιου τουρισμού».

Ακολούθησε στο βήμα η κα Δροσινού, εκπρόσωπος του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων/Υγροτόπων, η οποία στην αρχή της εισήγησης της αναφέρθηκε στους στόχους του ΕΚΒΥ, που είναι η ανακαίτιση και αντιστροφή της απώλειας και υποβάθμισης των υγροτοπικών και χερσαίων φυσικών περιοχών κατ' αρχάς στην Ελλάδα αλλά και στη Μεσόγειο. Αναφέρθηκε στις αξίες των υγροτόπων για τον άνθρωπο που είναι βιολογικές, υδρευτικές, αρδευτικές, αλιευτικές, κτηνοτροφικές, αντιπλημμυρικές - βελτιωτικές της ποιότητας του νερού, πολιτιστικές, αναψυχής, επιστημονικές και εκπαιδευτικές και επεσήμανε τις απειλές που υπάρχουν σήμερα για τους υγροτόπους, τονίζοντας ότι «η αειφορία ενός υγροτόπου εξασφαλίζεται με την κατάλληλη διαχείριση» (η οποία πρέπει να είναι ολοκληρωμένη), και κατέληξε ότι οι υγροτόποι «είναι απαραίτητο να διατηρηθούν τόσο σε έκταση, όσο και σε ποιότητα».

Στη συνέχεια, ο κ. Κ. Μαυρέλης, υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ν. Αιτωλοακαρνανίας, τόνισε την επιτακτική ανάγκη αναπροσανατολισμού της αναπτυξιακής

και περιβαλλοντικής πολιτικής της χώρας μας, με προϋπόθεση απαραίτητη την αλλαγή καταναλωτικών συνθηκών και υιοθέτηση νέων τρόπων συμπεριφοράς και νέων αξιών (αλληλεγγύης προς τις επόμενες γενιές, υπευθυνότητας). Στη συνέχεια αναφέρθηκε στη στρατηγική της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, που βασικό στοιχείο της πρέπει να είναι, η ενοποίηση της περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής πολιτικής εκπαίδευσης και παρατήρησε ότι η περιβαλλοντική πολιτική πρέπει να αποφασίζεται από κοινού, να στηρίζεται στην επιστημονική γνώση, να προσαρμόζεται σε αλλαγές και να εκσυγχρονίζεται, να λαμβάνει υπόψη την εμπειρία, να αποβλέπει στη δημιουργία συστήματος πληροφοριών. Ακολούθως, ανέφερε πως η περιβαλλοντική εκπαίδευση απευθύνεται στα σχολεία, στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, στις επιχειρήσεις, στα ΜΜΕ, στα συνδικάτα, στα κόμματα, στην εκκλησία, στις οργανώσεις, στα επιμελητήρια και σε όλους τους φορείς που συνδέονται με την παρέμβασή τους, τόσο στην οικονομική όσο και πολιτική και κοινωνική ζωή, ώστε να εξοικειωθούν με τα περιβαλλοντικά θέματα, να προετοιμαστούν για ενημέρωση και επιμόρφωση, να παρέχουν δημοσίως πληροφόρηση, να συνεργάζονται, να αξιοποιούν τα ΜΜΕ, κ.λπ. Τόνισε ακόμη ότι πρέπει να υιοθετηθεί η Χάρτα των Ευρωπαϊκών Πόλεων για την οποία υπάρχει πλήρης άγνοια και καταλήγοντας πρότεινε τη δημιουργία «φορέα διαχείρισης της φύσης με ισότιμη συμμετοχή κεντρικής διοίκησης - τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δευτέρου βαθμού και των περιβαλλοντικών οργανώσεων» και αξιοποίηση των ιαματικών λουτρών Τρίφου, ώστε να είναι το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για το Νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Ακολούθησε, παρέμβαση από τον Πρεβεζάνο κ. Αρταβάνη, ο οποίος δήλωσε ότι έχει ζήσει από τα παιδικά του χρόνια στον Αμβρακικό και μάλιστα ο ίδιος είχε διαπιστώσει τους πρώτους εντροφισμούς το 1978 και σε διάλεξη που έδωσε στην Πρέβεζα, για πρώτη φορά ακούστηκε αυτός ο όρος και ο όρος «οικοσύστημα». Ο κ. Αρταβάνης παρατή-

Παραδοσιακές ιχθυοσυλλεκτικές εγκαταστάσεις σε Λογαρού.

ρησε πως «η όλη κατάσταση από πλευράς εντροφισμών και ρυπάνσεως, λόγω μετεωρολογικών συνθηκών και της κατευθύνσεως των νερών των ποταμών, μεταφέρεται στο νότιο Αμβρακικό. Η δραματική ελάττωση των βροχοπτώσεων και η δέσμευση των νερών των ποταμών, είτε για υδροηλεκτρικούς σταθμούς, είτε για άρδευση, στέρησαν τον Κόλπο γλυκών νερών, πλουσίαν σε διαλυμένο οξυγόνο, σε φερτή ύλη και αύξησαν την αλατότητά του. Επηρέασαν τρομερά τη ρευμάτωση του Κόλπου, η οποία έχει αλλοιωθεί από ορισμένα τεχνικά έργα και προβλέπεται να χειροτερευτεί από άλλα που έχουν προγραμματιστεί. Και κάτω από αυτές τις συνθήκες, θα πρέπει να δει κανείς τον Κόλπο σαν λίμνη και τα μέτρα για την προστασία του να είναι ανάλογες». Καταλήγοντας πρότεινε τη βιολογική απομάκρυνση του φωσφόρου, θεωρώντας ότι τα οφέλη από μια τέτοια ενέργεια είναι περιβαλλοντικά, οικονομικά και λειτουργικά.

2η θεματική ενότητα

Στρατηγικές Τοπικής Ανάπτυξης στον Αμβρακικό

Η κα Σοφία Μαρκοπούλου τμηματάρχη Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού ΥΠΕΧΩΔΕ, μίλησε για το πρόγραμμα του ΥΠΕΧΩΔΕ που αφορά τον Αμβρακικό Κόλπο και για τη μελέτη που θα ανατίθεται την εποχή εκείνη. Στην αρχή της ομιλίας της τόνισε τη σημασία που έχει ο Αμβρακικός Κόλπος, ως περιοχή μεγάλης οικολογικής αξίας που ξεπερνάει τα όρια της Ελλάδος και καθίσταται διεθνές θέμα και για την προστασία του υπάγχει η 1η Διεθνής Συνθήκη, η Συνθήκη Ραμσάρ, που αφορά την προστασία των διεθνούς ενδιαφέροντος υγροτόπων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και ο Αμβρακικός, και άλλες συνθήκες και Οδηγίες (Συνθήκη Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης, Σύμβαση Βόννης για τη διατήρηση των αποδημητικών ειδών που ανήκουν στην άγρια πανίδα, κ.λπ.) που έχουν γίνει αποδεκτές και έχουν κρωθεί από την Ελλάδα.

Η κα Μαρκοπούλου αναφέρθηκε στην ανάθεση Ζετούς διαχειριστικού προγράμματος για τον Αμβρακικό στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, από το ΥΠΕΧΩΔΕ και την 10η Διεύθυνση Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και την, με βάση τις μελέτες που έχουν εκπονηθεί, καταγραφή των δραστηριοτήτων που υπάρχουν σήμερα «μια δηλαδή περιγραφή και ανάλυση των ποιοτικών και βιοτικών στοι-

χείων της περιοχής του Αμβρακικού». Αναφέρθηκε επίσης στον εντοπισμό των προβλημάτων και την θεσμοθέτηση μέτρων προστασίας και την υπογραφή της κοινής υπουργικής απόφασης, ως πρώτο «μέτρο» προστασίας, μέχρι την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος και τη σύσταση φορέα διαχείρισης. Το ΥΠΕΧΩΔΕ ήδη έχει συμπεριλάβει τον Αμβρακικό Κόλπο στο κεντρικό οικονομικό πρόγραμμα του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και ειδικότερα στο μέτρο 3.2 του υποπρογράμματος 3 «Διαχείριση και Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος» του επιχειρησιακού προγράμματος «Περιβάλλον» (τίτλος έργου: «Διαχείριση βιότοπου Αμβρακικού, Μελέτες - Έργα - Προμήθειες, Εφαρμογή Μέτρων Διαχείρισης». Προϋπολογισμός 340 εκατ. δρχ. Πίστωση για το 1995, 85 εκατομμύρια).

Η κα Μαρκοπούλου διευκρίνισε ότι αυτό το πρόγραμμα είναι ένα πακέτο έργων, παρεμβάσεων και διαχείρισης και σκοπό έχει την καλύτερη οριστικού κειμένου για έκδοση Προεδρικού Διατάγματος για την προστασία της περιοχής «με βάση όλα τα στοιχεία των μελετών που έχουν γίνει μέχρι σήμερα, μετά από επανεξέταση και επικαιροποίηση των στοιχείων αυτών». Τόνισε ακόμη ότι σημαντικό σκέλος του προγράμματος είναι «η σύσταση - λειτουργία ειδικής υπηρεσίας, δηλ. του φορέα διαχείρισης». Ένα άλλο σκέλος είναι η σύνταξη προδιαγραφών για τεχνικά έργα. Επίσης «η σύνταξη προγράμματος υλοποίησης του συστήματος αυτού, της λειτουργίας και διαχείρισης, που θα περιλαμβάνει τρόπους πληροφόρησης, ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης».

Καταλήγοντας αναφέρθηκε στους στόχους του προγράμματος που είναι «η αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπινου παράγοντα με τα οικοσυστήματα, ώστε τα οικοσυστήματα να διατηρηθούν και να παρέχουν σε μακροχρόνια κλίμακα οφέλη στους κατοίκους της περιοχής αλλά και στους επισκέπτες».

Η εισήγηση του καθηγητή Ε.Μ.Π. Λουδοβίκου Βασενχόβεν που ακολούθησε, παρατίθεται στο τέλος της περιληπτικής αναφοράς στις εργασίες του Συνεδρίου.

Ακολούθως οι οικονομολόγοι κ.κ. Φ. Μαλκίδης και Ο. Χαράλαμπίδου, μετέφεραν την εμπειρία που έχει αποκτηθεί στην Αλεξανδρουπόλη, η οποία διαθέτει έναν από τους μεγαλύτερους και πλέον σημαντικούς υδροβιότοπους της χώρας μας, το δέλτα του Έβρου, προτείνοντας κάποιους κοινούς κατευθυντήριους άξονες και για την ανάπτυξη της περιοχής του Αμβρακικού. Πρότειναν ως πρώτο μέτρο τα έργα υποδομής, το μεγάλο έργο της Εγνατίας, που θα βγάλει την ελληνική περιφέρεια από την απομόνωση, τη σύνδεση Ηγουμενίτσας - Προβείας, τη ζεύξη του Ακτίου και επεσήμαναν ότι επειδή ο Αμβρακικός είναι ευαίσθητο οικοσύστημα, όλα τα έργα υποδομής θα πρέπει να γίνουν με μεγάλη προσοχή. Τόνισαν ακόμη την αναγκαιότητα ανάπτυξης του ήπιου τουρισμού και τη δημιουργία αυτόνομου Πανεπιστημίου στο Αγρίνιο και ακόμη την ένωση των τοπικών δυνάμεων, ώστε τα προβλήματα του Αμβρακικού να έχουν ενιαία αντιμετώπιση.

Η κα Μαντέλου, στέλεχος της ΕΤΒΑ αναφέρθηκε στην αξιοποίηση του ιαματικού τουρισμού και των ιαματικών πόρων της περιοχής, που είναι πολύ αξιολογοί και παρονοιάζουν ιδιαίτερο οικονομικό, οικολογικό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Αναφέρθηκε στην εκπόνηση ειδικής μελέτης από την ΕΤΒΑ για ίδρυση λουτρόπολης στα λουτρά Στάχτη Σπόργιαρη, η οποία δωρήθηκε στο Δήμο Πηλίνης (η δωρεά κοινοποιήθηκε στον ΕΟΤ και τη Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας, ώστε μέσα από τις αμοδιότητες που έχουν να

βρουν τρόπο υλοποίησης). Βασικός σκοπός της μελέτης ήταν «η διερεύνηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης της περιοχής αυτής, με βάση τις ιαματικές πηγές της».

Παρεμβάσεις στην ενότητα αυτή έγιναν από τον κ. Λιαροκάπη, τ. Βουλευτή Ν. Αρτας και τον κ. Θ. Αγγελόπουλο, Δήμαρχο Αντιρρίου.

3η θεματική ενότητα

Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Αμβρακικό

Πρώτη ομιλήτρια στην ενότητα αυτή ήταν η κα Καραβασίλη η οποία εκ μέρους της *Επιτροπής Οικολογίας του Συνασπισμού* παρουσίασε εισήγηση με τίτλο: «Η προστασία του περιβάλλοντος ως αναπτυξιακή διαδικασία: Η αιφρόδος ανάπτυξη του Αμβρακικού». Στην αρχή της εισήγησης η κα Καραβασίλη, επεσήμανε την λεπίθωση ότι «η ανάπτυξη μπορεί και οφείλει να συμβαδίζει με την προστασία του περιβάλλοντος, όχι με ανταγωνιστικό τρόπο, αλλά με συναίνεση, συνεργασία, σε μια παράλληλα εξελισσόμενη διαδικασία» και πως «η παραγωγή και η κατανάλωση οφείλουν να υπακούουν στους νόμους της φύσης», σε έναν συνδυασμό της οικονομίας των ανθρώπων με την οικονομία της φύσης «αναδεικνύοντας κυρίαρχα την έννοια της αλληλοεξάρτησης που εμπεριέχεται στη λειτουργία των φυσικών οικοσυστημάτων». Παρατήρησε πως «η ανάπτυξη πρέπει να υπακούει στα κριτήρια της κοινωνικής χρησιμότητας, της οικολογικής πρόνοιας και της οικονομικής βιωσιμότητας».

Αναφερόμενη στην ιδιαιτερότητα και σπουδαιότητα του Αμβρακικού Κόλπου και στα σημαντικά έργα μεγάλης κλίμακας που έγιναν τα τελευταία χρόνια, δεν παρέλειψε να τονίσει ότι ο Αμβρακικός Κόλπος απειλείται από αλόγιστη χρήση των πόρων του και επέμβαση στο φυσικό περιβάλλον. Καταλήγοντας ανέφερε ότι «μια τοπική κοινωνία, σε συνεργασία, κοινωνική συναίνεση και αποδοχή, είναι ικανή εφόσον είναι πληροφοροεξοπλισμένη και εφόσον το θελήσει, να εγγυηθεί το αύριο αυτού του τόπου, να διασφαλίσει την ανάπτυξη. Στον Αμβρακικό μπορεί να αναπτυχθεί η οικολογική γεωργία με «μειψισπορές, αγραναπαύσεις, αποσύρσεις γαιών και αξιοποίηση όλων των κοινοτικών πόρων που διατίθενται για την παραγωγή του αγροτικού τοπίου».

Στη συνέχεια ο λόγος δόθηκε στον κ. Παπασταύρου, καθηγητή του ΑΠΘ που εκπροσώπησε την *Γραμματεία Ποιότητας Ζωής* της Ν.Δ. Ο κ. Παπασταύρου στην αρχή της ομιλίας του ανέφερε πως οι κοινωνικές, δημογραφικές, και θεσμικές αλλαγές, έχουν δημιουργήσει στον τόπο τεράστια προβλήματα και γι' αυτό πρέπει να χαρακτηίει ειδική περιβαλλοντική πολιτική με ιδιαίτερη σημασία στους υδροβιότοπους. Όσον αφορά τον Αμβρακικό «ο τόπος πρέπει να διαχειρίζεται ενιαία, διότι αλλιώς χάνει την ταυτότητά του, χάνει το χαρακτήρα του, ο οποίος προσδιορίζεται από τρία βασικά στοιχεία: από τις υδρολογικές συνθήκες, το γεωμορφολογικό απόθεμα και την πανίδα ή την χλωρίδα». Προέχει η αξιολόγηση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων και η προστασία της περιοχής να αποβεί αναπτυξιακή διαδικασία, μέσα στα πλαίσια μιας σωστής, αποτελεσματικής πολιτικής. Ένα ακόμη σημαντικό θέμα είναι η δημιουργία απασχόλησης για την καταπολέμηση της ανεργίας που αποτελεί το ένα σκέλος των περιφερειακών ανισοτήτων. Σε ό,τι αφορά την προστασία, θα πρέπει να εξασφαλιστεί η ισορροπία του υδροβιότοπου, να διατηρηθεί η βιοποικιλότητα (η οποία έχει τέσσερις μεγάλες διαστάσεις: μεταξύ των γενών, μεταξύ των γονιδίων που ορίζουν τη συμπεριφορά μας, μεταξύ των ειδών, μεταξύ των οικοσυστημάτων και των τοπίων) και να διατηρηθεί η

Γλυκόβαλτος Πέτρας - Στρογγυλής.

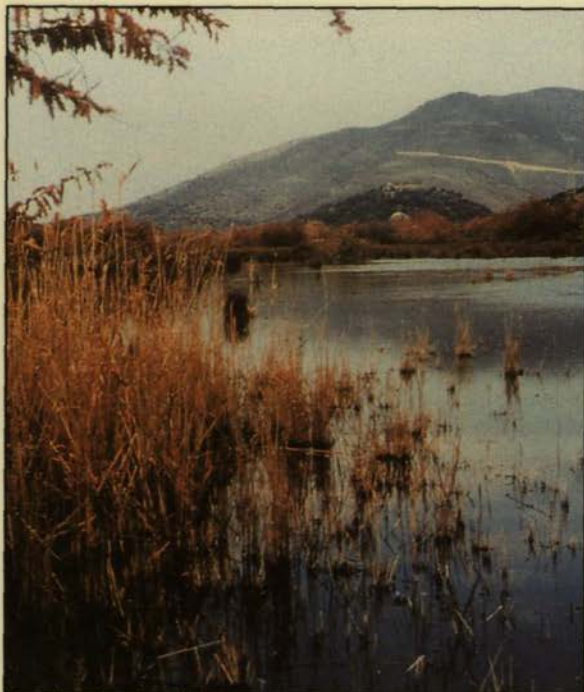
ποιότητα των περιβαλλοντικών αξιών, που σχετίζονται άμεσα με την ποιότητα του νερού, με την προστασία και ανάπτυξη της άγριας πανίδας και της χλωρίδας.

«Για να επιτευχθούν αυτά, χρειάζεται προγραμματισμός, χρειάζεται εξοπλισμός, χρειάζεται τεχνογνωσία, χρειάζεται ειδικευμένο προσωπικό και πέραν τούτων πιστώσεις, οι οποίες είναι κεφαλαιουχικής σημασίας και θα αποδώσουν στις επόμενες γενεές».

Αναφερόμενος στα μέτρα της πολιτικής προστασίας, παρατήρησε ότι πρέπει «να οριοθετηθεί ο υδροβιότοπος, να εκδοθεί η νομοθετική διάταξη και να γίνει η ανάλογη προστασία και διαχείριση με εφαρμογή όλων των μελετών που αφορούν το περιβάλλον». Ο κ. Παπασταύρου κατέληξε σε πρόταση δημιουργίας ενός «Κέντρου Φωτός», το οποίο θα περιλαμβάνει τα εκθέματα όλης της περιοχής, την πανίδα και τη χλωρίδα και από την άλλη «να υπάρχει ειδικό σχολείο, που να γίνονται ειδικά μαθήματα, να καταρτίζονται ειδικά προγράμματα, να έρχονται οι μαθητές, οι φοιτητές και να μπορούν να αποκτήσουν ιδίαν αντίληψη για τον τόπο που μιλάμε».

Ακολούθως ο λόγος δόθηκε στον κ. Λύτρα, ο οποίος εκπροσώπησε στο Συνέδριο τον *Τομέα Περιβάλλοντος του ΠΑΣΟΚ*. Ο κ. Λύτρας αναφέρθηκε στην μορφολογία, τις υδροβιολογικές συνθήκες και τις λιμνοθάλασσες της περιοχής, που δίνουν δυνατότητα αλιευτικής και ιχθυοοικονομικής αξιοποίησης, στις αξιόλογες δυνατότητες τουριστικής και

πολιτιστικής ανάπτυξης και στο ενδιαφέρον που παρουσιάζει η περιοχή με τη διαρκή εναλλαγή χερσαίου και υδάτινου τοπίου, την πλούσια ορνιθοπανίδα, την ποικίλη χερσαία υδρόβια και παρυδάτια χλωρίδα και πανίδα και τον αξιόλογο ενάλιο πλούτο της. Ελεστήμανε ότι «η ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής του Αμβρακικού, θα πρέπει να στοχεύει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής και να βασίζεται: στην αλιευτική και ιχθυοκομική ανάπτυξη, την ήπια τουριστική ανάπτυξη, την πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής, στην προώθηση αναπτυξιακών προγραμμάτων στον αγροτικό τομέα, στην κατασκευή έργων υποδομής που θα μειώσουν τη σημερινή απομόνωση και θα υποβοηθήσουν την ανάπτυξη της περιοχής, ενώ παράλληλα είναι αναγκαία η προστασία του περιβάλλοντος και ειδικότερα η εφαρμογή στην πράξη, της υπάρχουσας νομοθεσίας, για την προστασία των υδάτων από τη ρύπανση, ιδιαίτερα από τα υπάρχοντα χοιροστάσια».

Στη συνέχεια ο καθηγητής Ε.Μ.Π. Ε. Κούκιος μίλησε με θέμα: «Δημογραφικός μαρασμός και αναπτυξιακή δυστοκία στο νότιο Αμβρακικό: Οι δημογραφικές διαστάσεις του αναπτυξιακού προβλήματος στις επαρχίες της Ακαρνανίας». Ο κ. Κούκιος αναφέρθηκε στους ανθρώπους που κατοικούν στις νότιες περιοχές του Αμβρακικού, συγκεκριμένα στις δύο επαρχίες του Νομού Αιτωλοακαρνανίας, Βόνιτσας, Ξηρομέρου και του Βάλτου.

Με την προβολή ολάντις κατέδειξε τα πληθυσμιακά ποσοστά, τη μεταβολή του πληθυσμού, τη διάθροιση του πληθυσμού σε αστικές, ημιαστικές και αγροτικές ζώνες, καλύπτοντας μια χρονική περίοδο από το '51 έως το '91. Ένα άλλο στοιχείο δημογραφικό που επισημάνθηκε ήταν η κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικίες. Το συμπέρασμα είναι πως «οι δύο περιφέρειες του Νομού, Αιτωλία και Ακαρνανία, παρουσιάζουν κάποιες διαφορές, αλλά τα στοιχεία ομοιότητας είναι περισσότερα... Οι ομοιότητες αυτές ίσως δικαιολογούν τη συνύπαρξή τους σ' έναν Νομό... Στην επαρχία

Βόνιτσας - Ξηρομέρου (μια διπλή επαρχία, καθώς στο παρελθόν έχουμε επαρχίες Βόνιτσας και Ξηρομέρου χωριστές), εμφανίζεται ένα μικρό κέντρο, η κοιμόπολη της Βόνιτσας που αναπτύσσεται, παρά τα γενικά φαινόμενα δημογραφικής ασθένειας που υπάρχουν σε όλη την αγροτική περιοχή του Νομού». Καταλήγοντας δέχθηκε ότι δεν υπήρξε χρόνος για σύγκριση των πυραμίδων ηλικιών, αλλά «παρουσιάζονται κάποια φαινόμενα στην κοιμόπολη της Βόνιτσας, που ίσως δικαιολογούν τον ισχυρισμό ότι η κοιμόπολη συγκρατεί τη φυσική της κίνηση και παρουσιάζει και μία επιπλέον μικρή καθαρή αύξηση» και πρότεινε «να στρέψουμε το ενδιαφέρον στον ανθρώπινο παράγοντα του νότιου Αμβρακικού, καθώς, όπως σωστά τονίστηκε από προηγούμενους ομιλητές, αιεφόρος ανάπτυξη, σημαίνει φυσικοί πόροι και ανθρώπινος παράγοντας σε αγαστή αρμονική συνύπαρξη».

[Οι διαφάνειες, κατά την εισήγηση του κ. Κούκιου, παρουσιάστηκαν και σχολιάστηκαν από τον συνεργάτη του κ. Ν. Διαμαντίδη].

4η θεματική ενότητα

Δυναμική των Υδατοκαλλιεργειών

Ο κ. Ι. Ρογδάκης, διευθύνων σύμβουλος του Ιχθυοκαλλιερητικού Κέντρου Αχελούου (ΙΧΘΥΚΑ), μίλησε με θέμα: «Οι υδατοκαλλιεργείες στην παράκτια ζώνη της Δυτικής Ελλάδας: Εξέλιξη, παρούσα κατάσταση και προοπτικές».

Ξεκίνησε την εισήγησή του παρουσιάζοντας την εξέλιξη της ιχθυοκαλλιέργειας στην ευρύτερη Δ. Ελλάδα και κύρια στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας, και παρατήρησε ότι από ένα σημείο και έπειτα η εξέλιξη στον Αμβρακικό είναι αρνητική και ενώ είχαμε έντονη ανάπτυξη στον Αμβρακικό, από το '93 και μετά, έχουμε μια στένωση και η παραγωγή δεν ξεπερνά τους 300 τόνους.

Πρότεινε την καλλιέργεια νέων ειδών και την απομάκρυνση από τη μονοκαλλιέργεια του λαβρακιού και της τσιπούρας, τη στελέχωση των μονάδων με εξειδικευμένο επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό και την επέκταση δραστηριοτήτων στις λίμνες όπου δεν υπάρχει καμία απολύτως δραστηριότητα. Για τις λίμνες μάλιστα τόνισε ότι είναι «ουσιαστικά εγκαταλειμμένες, ενώ μπορούν και έχουν τη δυνατότητα να δώσουν νέες οικονομικές δραστηριότητες, όχι κατ' ανάγκη αλιευτικές και ιχθυοτροφικές ή μπορεί να γίνει ένας ανανδρασμός, π.χ. οικοτουριστική ανάπτυξη, δηλαδή τουριστική αλιεία». Ακόμη θα πρέπει να εξασφαλιστεί η προστασία των λιμνοθαλασσών. Σχολίασε ότι τα χρήματα που έχουν επενδυθεί, κυρίως δημόσια, είναι πολλά, όμως οι προτεινόμενες λύσεις δεν ήταν οι σωστές και έτσι δεν λύθηκε το πρόβλημα της παραγωγής. Καταλήγοντας, πρότεινε πως «πρέπει να λύσουμε το πρόβλημα της παραγωγής, να στραφούμε σε άλλες μεθόδους και αυτό δεν είναι τίποτε άλλο από τους εμπλουτισμούς και ακόμη να αμβλύνουμε τις κοινωνικές αντιθέσεις που υπάρχουν μεταξύ ψαράδων που εκμεταλλεύονται τα ιχθυοτροφεία, ελευθέρων ψαράδων που είναι απ' έξω, γεωργίας, δίνοντας νέα διέξοδα. Δηλαδή κάνοντας νομοθετικές ρυθμίσεις και αλλάζοντας το καθεστώς, να μπορέσουμε να αμβλύνουμε τις κοινωνικές αντιθέσεις».

Ακολούθως ο λόγος δόθηκε στον κ. Σ. Ιωακειμίδη, Ιχθυολόγο, Υποδιευθυντή Ζωϊκής Παραγωγής της ΑΤΕ, που μίλησε με θέμα: «Η αποδοτικότητα και παραγωγικότητα του Αμβρακικού Κόλπου σε αλιεύματα». Στην αρχή της εισήγησής του ανέφερε ότι η προγραμματική σύμβαση του Αμβρακικού βοήθησε να υπάρξει μια ανάπτυξη τόσο στην

επαγγελματική αλιεία στον Αμβρακικό, όσο και στις λιμνοθάλασσες. Πολύ όμως περισσότερο βοήθησε στην ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών, διότι εκεί παρενέβησαν ιδιωτικοί φορείς, υποστηριζόμενοι από τις επιχειρηγίες του Υπ. Γεωργίας, της ΕΟΚ και του ΥΠΕΘΟ και από τα δάνεια της Αγροτικής Τράπεζας. Αναφέρθηκε ακόμη στην αναβάθμιση της επαγγελματικής αλιείας και την αύξηση της παραγωγής, η οποία θα μπορούσε να είναι πιο ουσιαστική, διότι παρ' ότι το στοιχείο είναι ενθαρρυντικό, συγκριτικά με άλλες παρόμοιες περιοχές, οι αποδόσεις στον Αμβρακικό είναι χαμηλές. Στη συνέχεια έδωσε στοιχεία παραγωγής, απασχόλησης ατόμων, εξοπλισμού σε σκάφη και αμοιβών και κατέληξε ότι πρέπει να γίνουν μελέτες και τα βήματα να είναι προσεκτικά, ώστε να βρεθούν τα ουσιαστικά σημεία και όσα έχουν προτεραιότητα, τονίζοντας ότι «έχουμε περιορισμένες δυνατότητες αύξησης της παραγωγής, χαμηλή μέση απόδοση κατά σκάφος και κατά εργαζόμενο, ανεπαρκές εισόδημα διαβίωσης, ανάγκη συμπληρωματικής εργασίας όταν δεν βγάζει πλήρες εισόδημα». Συνεχίζοντας ανέφερε πως στις λιμνοθάλασσες βλέπουμε τρομερή μείωση της παραγωγής, που οφείλεται σε πολλά αίτια π.χ. ρύπανση, ληστρική αλιεία κ.λπ. και πρότεινε ως γενικά μέτρα βιολογικές, οικολογικές και οικονομικές μελέτες και έργα εμπλουτισμού, για την προστασία και βελτίωση του οικοσυστήματος. Ακόμη, θα πρέπει να μελετηθεί το θέμα των φορέων για τις λιμνοθάλασσες και ο αριθμός των εργαζομένων. Τέλος παρατήρησε ότι «η τεχνολογία άλλαξε άρδην στην υδατοκαλλιέργεια. Μελέτες ακόμα και πριν 5 χρόνια, βλέπουμε ότι ήταν άχρηστες. Γι' αυτό πάντα να είμαστε λίγο συντηρητικοί στις κρίσεις μας... Διότι στον Αμβρακικό υπάρχουν πολλά προβλήματα. Υπάρχουν τα προβλήματα της ρύπανσης, της ανανέωσης του νερού, που δεν γίνεται ούτε από τα ποτάμια ούτε από την ανοικτή θάλασσα και πρέπει να μελετηθεί ακόμη καλύτερα η ανάπτυξη, για να μην έχουμε επιπτώσεις, όπως ήδη παρουσιάστηκαν, από ανατροφή οξυγόνου, από ανοξεία, κ.λπ.»

Ακολούθησε εισήγηση των κ.κ. Σ. Κλαουδάτου και Α. Κονίδη, ερευνητών ΕΚΘΕ/ΙΘΒΠ με θέμα: «Αξιοποίηση των αλιπέδων της περιοχής Βόνιτσας Αμβρακικού Κόλπου, με εκτατικής μορφής καλλιέργεια γαριδών».

Ο κ. Κλαουδάτος στην αρχή της ομιλίας του ανέφερε ότι ο Αμβρακικός Κόλπος, μια κατ' εξοχήν γαριδοπεριοχή, έχει ορισμένες ιδιαιτερότητες που επιτρέπουν σ' αυτό το είδος γαρίδας να έχει το βιότοπό της εδώ. Αυτές οι ιδιαιτερότητες είναι, το μικρό άνοιγμα με το Ιόνιο Πέλαγος που καθιστά τον Αμβρακικό, ουσιαστικά μια κλειστή λίμνη, η παρουσία δύο μεγάλων ποταμών στο βόρειο τμήμα του, του Αράχθου και του Λούρου, που τον εφοδιάζουν με γλυκά νερά, φερτές ύλες και λεπτόκοκκο υλικό απαραίτητο για τη διαβίωση των γαριδών και την επιβίωσή τους στον Κόλπο.

Ο κ. Κλαουδάτος ανέφερε ότι η κατασκευή του φράγματος στον Αραχθό επηρέασε αρνητικά τη ροή του λεπτόκοκκου υλικού, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του βιότοπου της γαρίδας και μείωση της παραγωγής της.

Πρότεινε τη διατήρηση του βιοτόπου του Αμβρακικού για τη γαρίδα *Penaeus - Cerathurus*, η οποία θα πρέπει να μείνει εδώ και να αναπτυχθεί στον τόπο που από χρόνια έχει αναπτυχθεί και πολύ καλά προσαρμοστεί και να φέρουμε και ένα άλλο είδος γαρίδας, την *Penaeus - Japonicus*, η οποία δεν είναι ξένη με το περιβάλλον της Μεσογείου, αλλά σε λίγο θα είναι και αυτή ένα ελληνικό είδος. Και επειδή ο ρυθμός ανάπτυξης της είναι ταχύτε-

ρος, άρα και οι αποδόσεις της μεγαλύτερες, να καλλιεργηθεί στα υδροστάσια, ούτως ώστε να μην μπει στον υδάτινο χώρο του Αμβρακικού και εκεί να παραμείνει η *Penaeus - Cerathurus*. Πρότεινε επίσης την ανάπτυξη μιας μικρής έκτασης αλιπέδων, περίπου 100 στρεμμάτων, στην οποία να δημιουργηθεί ένας μικρός ιχθυογεννητικός σταθμός για την αναπαραγωγή και των δύο ειδών γαρίδας και στον οποίο θα αναπτυχθούν δύο τεχνικές.

Η μια την οποία ονόμασε τεχνική του Κάλβεστον Τέξας και που χρησιμοποιείται από τους Αμερικανούς και η δεύτερη η πιο απλή για την ντόπια γαρίδα, που έχει εφαρμοστεί ήδη από το 1980 στο Εθνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών. Στη συνέχεια περιέγραψε αυτή την τεχνική, δείχνοντας και σχετικές εικόνες. Ακολούθως αναφέρθηκε στις εγκαταστάσεις εμπλουτισμού, λέγοντας ότι σε πειράματα που έγιναν «οι γαρίδες όταν αφήνονται να εμπλουτίσουν μια περιοχή, είχαν επιβίωση από 5-7% και αυτό οφειλόταν κυρίως στο ότι οι διάφοροι μικροοργανισμοί, οι οποίοι ζούσαν μέσα στην άμμο, δηλαδή στον πυθμένα, τρώγανε τις γαρίδες». Για το λόγο αυτό οι Ιάπωνες που δούλεψαν πολλά χρόνια αυτή την τεχνική «σκέφτηκαν ότι πρέπει να γίνουν ορισμένες τοιμεντένιες αναβαθμίσεις, που να ξεκινούν από ένα πλάτος 50 μέτρων και 100 μέτρα προς τη θάλασσα. Εάν βάλουμε μεταπρονύμφες ηλικίας 20 ημερών, αυτές οι δύο αναβαθμίσεις είναι αρκετές.

Την πρώτη την λέμε αναβαθμίδα συγκέντρωσης, τη δεύτερη διασκορπισμού. Στην πρώτη αναβαθμίδα συγκέντρωσης μπορούμε να βάλουμε τις μεταπρονύμφες με μια πυκνότη-

τα 100 περίπου άτομα/m².

Επομένως, μπορούμε να απελευθερώσουμε 500.000 μετα-προνύμφες, από τις οποίες το 30% θα επιβιώσει μέσα σε χρονικό διάστημα ενός μηνός, από τη μια στην άλλη αναβαθμίδα, μέχρι να φύγει πια ελεύθερο προς τον Αμβρακικό Κόλπο. Έτσι από τις 500.000 θα έχουμε περίπου 150.000 άτομα, τα οποία θα ελευθερωθούν μέσα στον Αμβρακικό Κόλπο και τα οποία θα μπορέσουν να επιβιώσουν, αυξάνοντας το εισόδημα των ψαράδων».

Ακολούθησε παρέμβαση από τον κ. Γ. Κολοβό, αναπλ. προϊστάμενο ΙΓΜΕ, (Παράρτημα Πρέβεζας), ο οποίος μετέφερε την διαπίστωση, από Εδαφολογικά Ινστιτούτα, ΑΤΕ, κ.λπ. ότι δεν υπάρχει βιολογική δραστηριότητα στα καλλιεργήσιμα εδάφη. «Δεν υπάρχουν σκώληκες, μύκητες, δεν υπάρχει η βιολογική διεργασία της αφομοίωσης της οργανικής ουσίας, επεξεργασίας, κ.λπ. και αυτό έχει αποτέλεσμα, μια λίπανση να μην ενεργείται και να υπάρχει δηλαδή η εύκολη έκλυση των ρυπαντών φωσφόρου και αζώτου».

Ανέφερε ότι έχει ξεκινήσει πρόγραμμα του ΙΓΜΕ με δειγματοληψίες στην Κατούνα και το λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων και «έχει βρεθεί ένα λίπασμα, που διαθέτει καλές προδιαγραφές για την παραγωγή χονδρικών οξέων και ότι πλέον η τοπική αυτοδιοίκηση γνωρίζει ότι το ΙΓΜΕ μπορεί να προσφέρει και να κάνει ιδιαίτερες μελέτες σε ό,τι αφορά ιχθυοτροφεία, χελυτοτροφεία, κ.λπ., τόσο για επάρκεια όσο και για την ποιότητα των νερών και επιπλέον όσον αφορά το θέμα της οργανικής λίπανσης».

5η θεματική ενότητα

Δυναμικές ανάπτυξης του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα

Πρώτη εισήγηση στην ενότητα αυτή ήταν των κ.κ. Κ. Αγγελόπουλου, Λέκτορα Πανεπιστημίου Πατρών και Β. Ζιόβα, Συμβούλου Δημ. Άρτας, με θέμα: «Διαχείριση Αγροτικών Οικοσυστημάτων στην περιοχή του Αμβρακικού Κόλπου».

Ο κ. Αγγελόπουλος αναφέρθηκε στην αρχή της παρουσίας στο αντικείμενο της εισήγησης του, που είναι ο αγροτικός τομέας και συγκεκριμένα η φυτική και κτηνοτροφική παραγωγή.

Παρατήρησε ότι στην προγραμματική σύμβαση που έχουν περιληφθεί τμήματα και από τους 3 νομούς, Άρτας, Πρέβεζας και Αιτωλοακαρνανίας, «υπάρχει διαφορετική-ση από νομό σε νομό, δεδομένου ότι ιδιαίτερα στους βόρειους νομούς, δηλαδή Πρέβεζας και Άρτας, συμπεριελήφθη

το μεγαλύτερο ποσοστό των γεωργικών εδαφών με δυναμικές καλλιεργείες, εντατικές καλλιεργείες και επομένως, οι εξελίξεις του γεωργικού τομέα επηρεάζουν άμεσα τη λειτουργία και την προστασία του Αμβρακικού». Αναφέρθηκε στη συνέχεια στις φυτικές καλλιεργείες και την κτηνοτροφική παραγωγή στην περιοχή που έχει παραληφθεί στην προγραμματική σύμβαση και στις εξελίξεις του αγροτικού τομέα τη δεκαετία '81-'91. Επεσήμανε τη σημαντική αύξηση των χοιροτροφικών μονάδων στο Νομό Άρτας και Πρέβεζας, των οργανωμένων κτηνοτροφείων στο Νομό Άρτας και της κοπαδιάρικης αγοπροβατοτροφίας, σε όλη την περιοχή και ακόμη, τις σημαντικές βελτιώσεις και τον εκσυγχρονισμό της αλιείας, την επέκταση των ιχθυοτροφικών μονάδων και τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της παραγωγής σε πολλές καλλιεργείες, ως αποτέλεσμα της χρήσης περισσότερων αγροχημικών, λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και καλλιεργητικών τεχνικών.

Στη συνέχεια απαρίθμησε τις αρνητικές συνέπειες στην όλη διαδικασία, όπως ότι το εισόδημα κατ' απασχολούμενο και η αξιοποίηση των εργατικού δυναμικού παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, ότι υπάρχει μεγάλη ρύπανση από τις χοιροτροφικές μονάδες και τα χρησιμοποιούμενα λιπάσματα. Ακόμη ότι η μεγάλη μάζα των πορτοκαλιών πηγαίνει στις χωματερές και ενώ ξοδεύουμε χρήματα για να παράγουμε, τα πετάμε, δημιουργώντας και περιβαλλοντικά προβλήματα.

Επεσήμανε ότι «από τη μια μιλάμε για ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και από την άλλη η Ευρωπαϊκή Ένωση βάζει φόρους να πληρώσουν μέσω των μονάδων παραγωγής, δηλαδή των βιομηχανιών, οι παραγωγοί, γιατί ξεπέρασαν το όριο της παραγωγής».

Στη συνέχεια, θέτει τα ερωτήματα: Είχαμε ανάπτυξη στην περιοχή; Ποιός καρπώθηκε απ' αυτή την ανάπτυξη; Φτάνοντας στο τέλος της εισήγησης προτείνει να αλλάξει η φιλοσοφία του τρόπου παραγωγής, να αξιοποιηθούν δηλαδή οι κανονισμοί της Ε.Ε., ο 2092/91, που προβλέπει την προώθηση βιολογικού τρόπου παραγωγής, ώστε να διατηρηθεί και να αναπτυχθεί η αειφορία των γεωργικών οικοσυστημάτων και συγχρόνως να προστατευτούν τα φυσικά οικοσυστήματα που γεννιάζουν με τ' αγροτικά συστήματα. Επίσης, να αξιοποιηθεί ο κανονισμός 2078 που προβλέπει οικονομικές ενισχύσεις, για τους παραγωγούς που θα χρησιμοποιήσουν λιγότερα λιπάσματα και λιγότερα φυτοφάρμακα.

Ακολούθως, η κα Χατζηπαναγιώτου, παρουσίασε την εισήγηση του κ. Χ. Παπαδόπουλου, συμβούλου του Οργανισμού Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων, με τίτλο: «Αρχές και Μέσα της Βιολογικής Γεωργίας. Προώθηση των βιολογικών προϊόντων». Ο κ. Παπαδόπουλος παρουσίασε στην εισήγησή του τη βιολογική γεωργία σαν μια εναλλακτική πρόταση, αναφέροντας ότι «η καταστροφή του περιβάλλοντος, σαν αποτέλεσμα του ανταγωνιστικού συστήματος της τεχνολογικής ανάπτυξης και της γενικότερης ανθρώπινης δραστηριότητας, επηρεάζει βαθιά τη δυναμική ισορροπία του οικοσυστήματος και προϋνίζει ένα αμφίβολο αύριο, για την επιβίωση του ανθρώπου» και δίνοντας το μήνυμα ότι «η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί αναγκαιότητα και όχι πολυτέλεια» επεσήμανε ότι «όλοι είμαστε υπεύθυνοι για το περιβάλλον που ζούμε και για τις επερχόμενες γενεές».

Αναλύοντας τον όρο βιολογική γεωργία, λέει ότι είναι ένα σύνολο πρακτικών που ακολουθεί τις εξής αρχές: «Τη συνολική εξέταση των παραγόντων που συνδέονται με τη

γεωργική παραγωγή. Μέσα στο αγρόκτημα επιδιώκεται ανακύκλωση των υλικών που παίρνουν μέρος στη διαδικασία παραγωγής και ποικιλία στη δομή που εναρμονίζεται με τις φυσικές ροές μεταξύ εδάφους, φυτών, ζώων και ανθρώπων.

Αυτό συνεπάγεται επίσης, την αποφυγή της ρύπανσης του περιβάλλοντος, που μπορεί να προκληθεί με τη γεωργική δραστηριότητα, ενώ επιδιώκεται η χρησιμοποίηση των τοπικών πρώτων υλών και μέσων. Χαρακτηριστικό της βιολογικής γεωργίας είναι η προστασία των μικροοργανισμών του εδάφους, που επιτυγχάνεται με προσεκτική κατεργασία του εδάφους και οργανική λίπανση... Η ανθεκτικότητα ενάντια στα παράσιτα και τις ασθένειες υποβοηθούνται με ποικιλία στο αγρόκτημα. Κατά την επιλογή των ειδών και ποικιλιών των φυτών, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συνθήκες της περιοχής... Όταν όμως υπάρχει άμεσος κίνδυνος προσβολής με ζημιές στην παραγωγή, τότε έχουμε διαθέσιμα ειδικά παρασκευάσματα που αναφέρονται στο παράρτημα του κανονισμού 2092/91...». Ανέφερε ακόμη ότι πολλοί θεωρούν ότι «η βιολογική γεωργία, θα μπορούσε να προσφέρει σε περιθωριακές περιοχές της χώρας και να συμβάλει μέσω της ενδεχόμενης βελτίωσης του αγροτικού εισοδήματος, στη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στις περιοχές αυτές και ακόμη στην προστασία του περιβάλλοντος».

Σήμερα υπάρχει διεθνής ομοσπονδία κινήσεων βιολογικής γεωργίας, η γνωστή FOAM στην οποία συμμετέχουν 400 οργανώσεις από 62 χώρες - μέλη, μεταξύ των οποίων και η χώρα μας. «Τα διάφορα κράτη - μέλη, πιεζόμενα από την αυξημένη ευαισθησία των παραγωγών έναντι του περιβάλλοντος, αλλά και των καταναλωτών για υγιεινή διατροφή, έχουν θεσπίσει και εφαρμόσει στα πλαίσια της FOAM, εδώ και πολλά χρόνια, διατάξεις παραγωγής και ελέγχου προϊόντων, αλλά και προγράμματα προώθησης και ειδικά μέτρα ενίσχυσης της βιολογικής καλλιέργειας». Επεσήμανε ότι «με τα κίνητρα αυτά, εκατομμύρια στρέμματα σ' όλο τον κόσμο καλλιεργούνται βιολογικά, αφού μόνο στην ΕΟΚ το 1990 καλλιεργήθηκαν 1,6 εκατ. στρέμματα» και τόνισε ότι «για τη χώρα μας η βιολογική γεωργία αποτελεί μια σημαντική δυνατότητα και μια ευκαιρία που πρέπει να αξιοποιηθεί» και ακόμη ότι «θα πρέπει να εκπαιδευθούν φορείς παραγωγών και μεμονωμένοι καλλιεργητές, προκειμένου να γνωρίσουν τα επιτεύγματα της επιστήμης στη βιολογική γεωργία, ενώ παράλληλα θα πρέπει να ενημερωθεί το καταναλωτικό κοινό για ν' αποκτήσει μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση».

Στη συνέχεια ο κ. Θ. Ρίζος, αντιπρόεδρος του Αγροτικού Συνεταιρισμού Αχτίου, μίλησε με θέμα: «Τα θερμοκήπια στην περιοχή του Αχτίου: Ιστορικό, προοπτικές».

Στην αρχή της ομιλίας του, αναφέρθηκε στα προβλήματα της περιοχής, που έχουν σχέση με την ανάπτυξη σε νέες μορφές καλλιέργειας, σε νέα προϊόντα και επισήμανε την έλλειψη χρημάτων για υλοποίηση των όποιων προτάσεων και για τεχνική υποστήριξη, που σήμερα είναι ανύπαρκτη.

Αναφερόμενος στα θερμοκήπια είπε ότι υπάρχει μεγάλο πρόβλημα και θα μείνουμε πολύ πίσω αν δεν υπάρξει σύντομα εκσυγχρονισμός στην τυποποίηση και κατεύθυνση προς τις βιολογικές καλλιέργειες παρ' ότι τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια να ενταχθούν σε προγράμματα βιολογικής καλλιέργειας και να σταματήσει η χρήση εντομοκτόνων που κάνει τα προϊόντα μας απαγορευτικά για εξαγωγή. Για κατάργηση του βρωμιούχου μεθυλίου χρησιμοποιήθηκε η ηλιοαπολύμανση με θετικά αποτελέσματα. Επίσης μπορεί να γίνεται η γονιμοποίηση με ειδικές μέλισ-

σες και να μην χρησιμοποιούνται ορμόνες. Τόνισε ότι για να υπάρξει μια προοπτική σ' αυτή την κατεύθυνση, θα πρέπει να υπάρξει ενίσχυση από το κράτος διότι διαφορετικά θα μειωθεί η παραγωγή στο μισό, αλλά και το εισόδημα των αγροτών σ' όλη την Ελλάδα θα πέσει στο μισό. Οπότε κανείς από τους αγρότες σήμερα δεν είναι διατεθειμένος να μην χρησιμοποιεί εντομοκτόνα, εφόσον δεν θα έχει εισόδημα.

Στη συνέχεια, ο καθηγητής Ε.Μ.Π. Ε. Κούκιος και η ομάδα μελετητών του Ε.Μ.Π. αποτελούμενη από τους κ.κ. Ν. Κυριαζή, Μ. Κλινάκη, Π. Φιώρον και Ν. Διαμαντίδη, ανέπτυξαν το θέμα: «Διάθεση Αποβλήτων και Αναμόρφωση Μελέτης Βιολογικού Καθαρισμού Δήμου Βόνιτσας».

Στην αρχή της ομιλίας του ο κ. Κούκιος ανέφερε ότι μεταξύ Ε.Μ. Πολυτεχνείου και Δήμου Βόνιτσας έχει υπογραφεί προγραμματική σύμβαση με αντικείμενο «την εξέταση του έργου που ήδη έχει γίνει, του βιολογικού καθαρισμού με την προσθήκη συμπληρωματικού τριτογενούς καθαρισμού και τελικά το μεγάλο πρόβλημα της διάθεσης των αποβλήτων, σε συνδυασμό με το συνολικό έργο της αποχέτευσης και της επεξεργασίας των λημμάτων, που περιλαμβάνει ενδεχομένως και αναμόρφωση του υπάρχοντος έργου και μελέτης».

Ακολούθως έδωσε το λόγο στους κ.κ. Ν. Κυριαζή και Μ. Κλινάκη, να παρουσιάσουν το πρόγραμμα, οι οποίοι έκαναν και την τελική επεξεργασία των στοιχείων που έχουν συλλεγεί και έχουν περαστεί στον υπολογιστή.

Ο κ. Κυριαζής ανέφερε ότι ήδη έχει ξεκινήσει από το '87 στη Βόνιτσα η κατασκευή ενός βιολογικού καθαρισμού, η δυναμικότητα του οποίου είναι για 5.000 ισοδύναμους κατοίκους, όπως έχει σχεδιαστεί, ενώ ήδη η Βόνιτσα έχει 6.000 κατοίκους. Η έναρξη κατασκευής έγινε το 1987 και δεν έχει τεθεί ακόμη σε λειτουργία (1995) διότι «ο αποδέκτης, ο Αμβρακικός, ο όρμος του Αγίου Πέτρου, έχει ένα σημαντικό πρόβλημα. Υπάρχει στην περιοχή εκεί η Αρχαία Πόλη Ανακτόριο και μάλιστα κομμάτι, τμήμα της πόλης αυτής είναι μέσα στη θάλασσα». Ανέφερε ακόμη ότι επελέγη για την επεξεργασία η μέθοδος ενεργού ηλίου με το σύστημα παρατεταμένου αερισμού, μία μέθοδος που είχε χρησιμοποιηθεί την περασμένη δεκαετία και η οποία επικρατεί και σήμερα, αλλά με διάφορες τροποποιήσεις. Αφού παρουσίασε τον τρόπο λειτουργίας της κατασκευής κατέληξε ότι «έτσι όπως είναι κατασκευασμένη η μονάδα, ακόμη και να λειτουργήσει δεν θα έχουμε την απόδοση που χρειαζόμαστε στον καθαρισμό. Δεν υπάρχει ευελιξία έτσι όπως έχει σχεδιαστεί η μονάδα, γιατί υπάρχει μόνο μια

γραμμή λειτουργίας στη μονάδα οξείδωσης». Αναφέρθηκε επίσης στη χαμηλή ποιότητα της κατασκευής του βιολογικού καθαρισμού και την αμφιβολία που υπάρχει για τη λειτουργία του ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού και πρότεινε την προσθήκη «μονάδας τριτοβάθμιας επεξεργασίας, δηλαδή μονάδας απομάκρυνσης αζώτου και φωσφόρου, έτσι ώστε να έρθουμε σ' αποδεκτά όρια της συνθήκης 271 της ΕΟΚ» και επίσης για τον καθαρισμό να χρησιμοποιήσουμε «αντί για μικροοργανισμούς, τη χημεία και τη βιολογία των φυτών, με φυσικούς ρυθμούς, ώστε από το επεξεργασμένο απόβλητο, φεύγοντας από το βιολογικό, να διατίθεται πρώτα σ' ένα τέτοιο βιότοπο που θα μειώνεται περισσότερο το φορτίο του και στη συνέχεια διά των οδών, είτε εξάτμισης είτε με τη διαπνοή των φυτών και μέσω της διήθησης στο έδαφος να έχουμε μια ήπια διάθεση στον Αμβρακικό Κόλπο». Επίσης, έγινε πρόταση για μονάδα προεπεξεργασίας βοθρολυμάτων και μονάδα επιστημονικής επεξεργασίας ιλύος».

Ακολούθησε ανακοίνωση με θέμα τα μαθηματικά μοντέλα ρύπανσης στον Αμβρακικό των κ.κ. Α. Στάμου, καθηγητού Ε.Μ.Π. και Νικ. Μαρκάτου, καθηγητού και Πρυτάνεως Ε.Μ.Π.

Ο κ. Στάμου, παρουσιάζοντας την εισήγηση, επεσήμανε ότι «τα τελευταία χρόνια, που υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για τη μελέτη της ρύπανσης, έχουν αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό οι δυνατότητες των προσωπικών υπολογιστών και έτσι μας έχει δοθεί η δυνατότητα να φτειαζούμε αυτά τα λεγόμενα μαθηματικά μοντέλα ρύπανσης», τα οποία είναι «μια σειρά από εξισώσεις, οι οποίες λύνονται με κάποιες τεχνικές μαθηματικές, για να μας δώσουν τελικά το προϊόν σε μια δισκέτα, με το οποίο μπορούμε να μελετήσουμε τις επιπτώσεις που γίνονται σε κάποια περιοχή». Η σημασία τους είναι «να μπορέσουμε να προβλέψουμε τί θα συμβεί αν κάνουμε κάποια επέμβαση, πριν κάνουμε την επέμβαση». Ακολούθως ο κ. Στάμου αναφέρθηκε λεπτομερώς στο πώς φτιάχνεται ένα τέτοιο μοντέλο και σε κάποιες προοπτικές εφαρμογής των μοντέλων αυτών στον Αμβρακικό.

Στη συνέχεια δόθηκε ο λόγος στην κα Μάρακα, προϊσταμένη της Διεύθυνσης Χωροταξικού Σχεδιασμού του Υπουργείου Τουρισμού, η οποία μίλησε για την διαχείριση προγραμμάτων ήπιας τουριστικής ανάπτυξης σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές. Η κα Μάρακα παρατήρησε ότι «καλό παράδειγμα για τη θετική σχέση που μπορεί να συνδέει την οικονομική ανάπτυξη και το περιβάλλον με όλα τα συνακόλουθα οφέλη, αποτελεί ο τουρισμός στις ήπιες μορφές του» και πως «με τον κατάλληλο σχεδιασμό και διαχεί-

ριση ο τουρισμός, η περιφερειακή ανάπτυξη και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, είναι δυνατόν να συμβαδίσουν». Τόνισε ότι η ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού είναι ένα από τα μέτρα της εθνικής τουριστικής πολιτικής, που υλοποιείται από το 2ο Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης και θεώρησε απαραίτητη «τη σύνταξη ενός σχεδίου για ισόρροπη ανάπτυξη παράλληλα με την προώθηση θεσμικών μέτρων και κανονιστικών ρυθμίσεων» και στοιχείο επιτυχίας «τη συμμετοχή κρατικών φορέων, καθώς και εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης». Επεσήμανε ότι «η απαραίτητη συνθετική εργασία, για την επιλογή των προτεινόμενων παρεμβάσεων και την πυκνότητα των επιτρεπόμενων χρήσεων, βασίζεται στο συνδυασμό των δυνατοτήτων του φυσικού περιβάλλοντος να τις δεχθεί και του θεθέντα στόχου για προστασία της περιοχής» και ακόμη πως παρατηρείται κενό σήμερα από την «απουσία μιας ορθολογικής διαχείρισης στο επίπεδο των φορέων που εμπλέκονται στην προγραμματική σύμβαση», με αποτέλεσμα αυτής της έλλειψης «ο ΕΟΤ από τα έργα και τις επενδύσεις που είχε αναλάβει να εκτελέσει, δεν υλοποίησε στην ουσία κανένα έργο». Η κα Μάρακα κατέληξε ότι «αποδεικνύεται για άλλη μια φορά αυτό που αποτελεί επαναλαμβανόμενη διαπίστωση της δημόσιας ζωής, ότι δηλαδή, χωλαίνουν όχι τόσο τα σχέδια και οι μελέτες, αλλά η εφαρμογή τους, εξαιτίας κυρίως της έλλειψης συντονισμού των διαφόρων φορέων και του σωστού μανατζμεντ».

Ακολούθησε εισήγηση από τον κ. Γ. Τσούκα, Διευθυντή Χωροταξίας και Περιβάλλοντος ΥΒΕΤ, με θέμα: «Η προοπτική βιομηχανικής ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής». Ο κ. Τσούκας παρατήρησε ότι «η βιομηχανική ανάπτυξη θα μπορούσε να αποτελέσει τη διέξοδο στη σοβαρή πίεση για συρρίκνωση της γεωργικής παραγωγής που υπάρχει, μια και ο τομέας των υπηρεσιών, ο ήπιος τουρισμός, δεν είναι σε θέση να καλύψει και να απορροφήσει το πλεονάζον παραγωγικό δυναμικό».

Εδωσε στοιχεία απογραφικά για την απασχόληση στη βιομηχανία και βιοτεχνία στην περιοχή και επεσήμανε ότι υπάρχει «μια υποχώρηση στην απασχόληση, που δείχνει, ότι αυτό που φεύγει από τον γεωργικό τομέα, δεν το απορροφά η βιομηχανία». Τόνισε δε ότι και η γεωργική δραστηριότητα είναι μια φθίνουσα δραστηριότητα, με χαμηλό κατά κεφαλή εισόδημα ενώ η Ευρώπη δεν εννοεί τη γεωργική παραγωγή.

Τόνισε ακόμη την αναγκαιότητα αναδιάρθρωσης της παραγωγικής βάσης και αυτό σημαίνει, ότι θα πρέπει να πάμε σε κάποιες σύγχρονες δραστηριότητες, που είναι η βιομηχανία και κάποιες υπηρεσίες, μέσα στις οποίες περιλαμβάνεται και ο τουρισμός και ακόμη πως «το κράτος σήμερα δεν μπορεί να επηρεάσει αποφασιστικά τη χωρική κατανομή της βιομηχανίας, γιατί έχει πάψει κατ' αρχήν το ίδιο να είναι επιζηρηματίας». Επεσήμανε ότι αυτό που λείπει και δεν αποδίδει ο μηχανισμός των κινήτρων, είναι «η βιομηχανική υποδομή, η οποία θα βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα και θα σμικρύνει την απόσταση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας». Θεώρησε ευτυχή συγκυρία για την ανάπτυξη της περιοχής, τον προγραμματισμό των δύο μεγάλων έργων, της Ξεψής Αχτίου - Πρέβεζας και Ρίου - Αντιρρίου, που θα επηρεάσουν σημαντικά και τα οικονομικά δεδομένα της περιοχής. Όσον αφορά το είδος της βιομηχανίας που μπορεί να αναπτυχθεί στην περιοχή «είναι η ίδρυση μονάδων που θα αυξάνουν την προστιθέμενη αξία των γεωργικών προϊόντων και θα ικανοποιούν τις ανάγκες της σύγχρονης ζήτησης. Έτσι, ξηραντήρια, αναμμητήρια, διαλογητήρια, συσκευαστήρια, τυποποιητήρια, αποτελούν σύγχρο-

νη εξέλιξη για τη βιομηχανοποίηση της γεωργικής παραγωγής και δεν δημιουργούν πρόβλημα περιβάλλοντος».

Τόνισε ότι «σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να δεχθούμε μονάδες που είτε παράγουν τοξικά προϊόντα είτε αποθηκεύουν τοξικά προϊόντα» και πρότεινε την μεταγκάτωση των ήδη υλαρχόντων μονάδων στην περιοχή, ενώ συντάχθηκε με την πρόταση σχεδιασμού κάποιου βιομηχανικού πάρκου για τη Βόνιτσα και για την Αμφιλοχία.

Μετά το πέρας των εισηγήσεων της ενότητας, παρέμβαση έγινε από τον βουλευτή της Ν.Δ. κ. Ανδρέα Καραγκούνη, ο οποίος δήλωσε ότι θα είναι συμπαραστάτης για όσα αποφασιστούν στο Συνέδριο, μέσα και έξω από τη Βουλή.

δη θεματική ενότητα

Τουριστική και πολιτιστική ανάπτυξη του Αμβρακιού

Πρώτος εισηγητής ο κ. Ι. Νεραντζής αρχαιολόγος, ο οποίος μίλησε με θέμα: «Αρχαιολογικοί Χώροι Ν. Αμβρακιού: Ένταξη αυτών στο ευρύτερο Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Προστασίας και Οικονομικής Ανάπτυξης του Ν. Αμβρακιού». Ο κ. Νεραντζής στην αρχή της ομιλίας τον τόνισε ότι «στο ευρύτερο πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Προστασίας και Οικονομικής Ανάπτυξης, είναι φυσικό και αναγκαίο να συμπεριλαμβάνονται και οι 11 αρχαιολογικοί χώροι του νοτίου Αμβρακιού, που καλύπτουν μια αδιάσπαστη πολιτιστική και ιστορική πορεία από τα Μυκηναϊκά χρόνια, δηλαδή από το 1580 π.Χ. μέχρι και τη Βενετσιάνικη και τουρκική κυριαρχία».

Αυτοί οι 11 αρχαιολογικοί χώροι είναι: το Άκτιο, το Ανατόριο, η νησίδα Κέφαλος, η Βόνιτσα, η θέση Σπαράτση, η θέση Χαλίσι, ο όρμος της Ρούγας, ο δρυμός, η θέση Αμπάρια στο Λουτράκι, η Αμφιλοχία, η αρχαία τοποθεσία του Αμφιλοχικού Άργους. Από αυτούς έχουν κηρυχθεί επίσης αρχαιολογικοί χώροι μόνο οι 5. Επεσήμανε ότι «η σύμβαση του Αμβρακιού προβλέπει την ανάπτυξη των περιοχών που περιβάλλουν τον Κόλπο, όπου εντάσσεται και το πρόγραμμα αξιοποίησης των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, που συνίσταται στη διενέργεια ανασκαφών στερεώσεων, αναστηλώσεων, στη μελέτη και ανάδειξη των μνημείων».

Επ' αυτού του προγράμματος έκανε τις εξής προτάσεις: α) να κηρυχθούν επίσημα αρχαιολογικοί χώροι και οι υπόλοιπες αρχαιολογικές θέσεις του Νοτίου Αμβρακιού, β) να επεκταθεί και ενισχυθεί οικονομικά το ανωτέρω πρόγραμμα, γ) να καταρτιστεί πρόγραμμα συνολικής τουριστικής εκμετάλλευσης των αρχαιοτήτων, δ) να αναγεφθεί σύγχρονο αρχαιολογικό μουσείο στο Θύριο και ε) να αναστηλωθεί και συντηρηθεί το Βυζαντινό Κάστρο της Βόνιτσας.

Η εισήγηση που ακολούθησε με θέμα: «Η συντήρηση, αξιοποίηση και ανάδειξη της αρχαιτεκτονικής κληρονομιάς του Ν. Αμβρακιού ως αναπτυξιακή πρόταση και διαδικασία» είχε συνταχθεί από τους κ.κ. Τ. Μοροπούλου, καθηγήτρια Ε.Μ.Π., Π. Μαγγιώρο, αρχ/να Μηχανικό, Cicik καθηγήτη του Πανεπιστημίου του Πρίντοτον και Ν. Χαλκιαδάκη αρχ/να Μηχανικό.

Την εισήγηση παρουσίασε η κα Μοροπούλου, η οποία παίρνοντας χαρακτηριστικό παράδειγμα το Νομό Αιτωλοακαρνανίας, σαν περιοχή όπου ο ιστορικός και πολιτιστικός τουρισμός είναι και αναγκαίος και εφικτός και μπορεί να αποτελέσει ένα βασικό μοχλό ταυτόχρονης προστασίας και ανάπτυξης του περιβάλλοντος, τόνισε ότι «αυτός ο μεγάλος πλοτύος που παρατηρείται συγκεντρωμένος στους ιστορικούς άξονες ανάπτυξης του νομού, σταθερά στις επιφανείες, υδάτινων και χερσαίων συστημάτων στον Αχελώο, στον Εύηνο, στις παραλίες του Ιονίου και στις παρα-

λίες του Αμβρακιού, μπορεί να αποτελέσει έναν πόλο, που εφόσον αξιοποιηθεί, θα ενισχύσει τις εξωτερικές οικονομίες του νομού, προσελκύοντας το τουριστικό ρεύμα, που αυτή τη στιγμή, απλώς διελαύνει προς το Ιόνιο ή έρχεται από το Ιόνιο, έτσι ώστε, οι δαπάνες που γίνονται για συντήρηση να αποτελέσουν επένδυση για την ανάπτυξη». Επεσήμανε ότι η βασική ιδέα είναι «η ιδέα της ανάπτυξης διαδρομών πολιτιστικού τουρισμού με την επίσκεψη των μνημείων, ακριβώς στην επιφάνεια, δηλαδή μέσα από τη χερσαία διαδρομή, το υπάρχον οδικό σύστημα με κάποιες συμπληρώσεις, αλλά και μέσα από πλεύση των υδάτινων φορέων». Παρουσιάζοντας τους βασικούς άξονες υλοποίησης, αναφέρθηκε σε τρία επίπεδα, που συνίστανται σε μια προσπάθεια ανάδειξης των μνημείων και όχι κατασκευαστικής τους αναστήλωσης, που έχει να κάνει «με την απόδοση στον κόσμο των περιοχών, με την ένταξή τους σε ένα σύνολο εκδηλώσεων, με βασικές σφωστικές επεμβάσεις, καθορισμό, αποψιλώσεις, έκθεση και αξιοποίηση στοιχείων από την ιστορία των μνημείων αυτών».

Ακολούθησε εισήγηση από τον αρχαιολόγο, προϊστάμενο της 6ης Εφορίας Αρχαιοτήτων κ. Λάζαρο Κολώνα με θέμα: «Η ανάπτυξη της περιοχής μέσα από τα μνημεία. Το παράδειγμα του Αμβρακιού». Το πλήρες κείμενο της εισήγησης παρατίθεται μετά το πέρας της περιληπτικής αναφοράς στις εργασίες του Συνεδρίου.

Στη συνέχεια, ο λόγος δόθηκε στον κ. Π. Τσάρτα, ερευνητή του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ). Θέμα της εισήγησης: «Οι διεθνείς τάσεις τουριστικής ζήτησης και η σημασία τους στην επιλογή ενός βιώσιμου προτύπου ανάπτυξης στο νότιο Αμβρακικό».

Στην αρχή της εισήγησης του ανέφερε ότι «η σημασία της ανάλυσης των διεθνών τάσεων της τουριστικής ζήτησης είναι καθοριστική για τη διαμόρφωση ενός ανάλογου προτύπου ανάπτυξης, στο οποίο οι υποδομές και οι υπηρεσίες, θα πρέπει να ανταποκρίνονται στα δεδομένα αυτής της ζήτησης» και επεσήμανε ότι ο Αμβρακιός ανήκει στις

περιοχές όπου ο τουρισμός λειτουργεί ως συμπληρωματικός δυναμικός κλάδος της τοπικής οικονομίας. Ακολούθως, περιέγραψε τις σύγχρονες τάσεις της τουριστικής ζήτησης και ακόμη περιέγραψε τις ιδιαιτερότητες των τουριστικών πόρων της περιοχής, που στην περίπτωση του Αμβρακικού «είναι πολλοί, συχνά ανεκμετάλλευτοι και εμφανίζουν μια μεγάλη θεματική ποικιλία». Οι κυριότεροι απ' αυτούς τους πόρους είναι: το πλούσιο φυσικό περιβάλλον, η πλούσια ιστορική και πολιτιστική παράδοση, η γεωμορφία της περιοχής, η γεωγραφική θέση της περιοχής σε σχέση με τα προβλεπόμενα μεγάλα έργα και τις άλλες γειτονικές περιοχές με τουριστική ανάπτυξη διαφορετικών τύπων, κ.λπ. Επεσήμανε ότι «η συγκεκριμένη χρήση, ανάπτυξη και λειτουργική διασύνδεση μέρους ή του συνόλου αυτών των πόρων, μπορεί να αποτελέσει τη βάση για μια ελεγχόμενη και αποδοτική τουριστική ανάπτυξη της περιοχής του νότιου Αμβρακικού» και ανέφερε τα βασικά γνωρίσματα που θα πρέπει να έχει μια τέτοια ανάπτυξη, που πρέπει να επιδιώκει την εξισορρόπηση δύο βασικών στόχων. «Πρώτον, τη διασύνδεση της τουριστικής ανάπτυξης με τους υπόλοιπους κλάδους της τοπικής οικονομίας, με τρόπον ώστε να υπάρχει αμοιβαίο όφελος και δεύτερον, την εμπέδωση ενός προτύπου τουριστικής ανάπτυξης που θα συμβάλει στη βελτίωση όλων των δεικτών της τοπικής κοινωνικο - οικονομικής δομής, προστατεύοντας παράλληλα το φυσικό και το πολιτισμικό περιβάλλον».

Στη συνέχεια, ο κ. Κ. Αρβανίτης, τεχνικός διευθυντής ανάπτυξης του Αμβρακικού, ανέπτυξε το θέμα: «Προστα-

σία περιβάλλοντος και εναλλακτικές μορφές τουρισμού». Η εισήγησή του όπως ο ίδιος ανέφερε «έχει στην ουσία ένα κύριο αντικείμενο. Τις προσπάθειες που έγιναν μέσα από το κοινοτικό πρόγραμμα LEADER, μιας από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, της ανάπτυξης οικολογικού τουρισμού». Επεσήμανε ότι ο Αμβρακικός ευνοεί την εφαρμογή μιας τέτοιας μορφής τουρισμού «η οποία και θα σέβεται το περιβάλλον και θα δημιουργήσει κάποια εναλλακτική πηγή εισοδήματος στους κατοίκους, ένα οικονομικό κίνητρο και μία οικονομική βάση, η οποία θα πιέζει προς τη διατήρηση αυτή του φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση των λειτουργιών του οικοσυστήματος της περιοχής».

Τόνισε, ότι κατά την άποψή του το πρόγραμμα LEADER, το διαχειρίστηκε με τον καλύτερο τρόπο η ETANAM, η οποία ανέπτυξε και μια άλλη δραστηριότητα που έχει να κάνει με την προστασία του περιβάλλοντος, θεωρώντας ότι «η προστασία του περιβάλλοντος ήταν όχι μόνο αυτοσκοπός αλλά και προϋπόθεση για οποιοδήποτε είδους ανάπτυξη και επιβίωση αυτής της περιοχής».

Καταλήγοντας τόνισε την αναγκαιότητα σωστής χρηματοδότησης και σωστής στήριξης των έργων που έχουν να κάνουν με την ευαίσθητη αυτή περιοχή του Αμβρακικού.

Ακολούθησε εισήγηση των κ.κ. *Μαργαριτούλη και Ραΐση* που εκπροσώπησαν το Σύλλογο για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας. Την εισήγηση που είχε τίτλο: «Οι θαλάσσιες χελώνες του Αμβρακικού. Μύθος και πραγματικότητα», παρουσίασε ο κ. Ραΐσης. Στην αρχή της εισήγησής ως ο κ. Ραΐσης αναφέρθηκε στις περιοχές ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας (Ζάκυνθο, Κυπαρισσία, Λακωνικό Κόλπο, Κρήτη) και τα προγράμματα καταγραφής της ωτοκίας, προστασίας φωλεών και ενημέρωσης του κοινού. Στη συνέχεια, τόνισε ότι «οι απειλές που αντιμετωπίζει η θαλάσσια χελώνα στην ελληνική επικράτεια, προέρχονται κυρίως, από ανθρωπογενείς αιτίες που επηρεάζουν δυσμενώς την ωτοκία, όπως είναι η υποβάθμιση των παραλιών, τα έντονα φώτα και τα οχήματα στην παραλία» και ανέφερε πως «στο πλαίσιο των προγραμμάτων του συλλόγου (μη κερδοσκοπική οργάνωση που ιδρύθηκε το 1983), ο σύλλογος περιφράσσει με ειδικούς κλωβούς πάνω από 1.500 φωλεές και μεταφέρει σε ασφαλές θέσεις γύρω στις 200 φωλεές κάθε καλοκαίρι», σώζοντας από βέβαιη καταστροφή περίπου 100.000 αυγά κάθε περίοδο. Επεσήμανε ότι στον Αμβρακικό υπάρχουν πολλές χελώνες, οι οποίες έρχονται να τραφούν λόγω της μεγάλης ποικιλότητας του οικοσυστήματος, αλλά δεν κατοικούν στον Κόλπο.

Αναφέρθηκε ακόμη στα παράπονα των ψαράδων και των υδατοκαλλιεργητών του Αμβρακικού, για διάφορα προβλήματα που δημιουργεί η ύπαρξη της Καρέτα - Καρέτα και τόνισε την ανάγκη αντιμετώπισης του θέματος, ώστε να μην εξοντωθούν οι χελώνες, πράγμα που θα σημάνει σοβαρή διατάραξη του οικοσυστήματος του Κόλπου. Ανέφερε μάλιστα ότι «οι μικρές ζημιές που πιθανόν προκαλεί η Καρέτα - Καρέτα στα αλιευτικά εργαλεία, αποτελούν κατά κάποιο τρόπο το τίμημα, για να έχουμε μια ζωντανή και καρποφόρα θάλασσα».

Πρότεινε στη συνέχεια την περιφράξη των οστρακοκαλλιεργειών, ώστε να μην μπορεί η Καρέτα να αναζητήσει σ' αυτά την τροφή της και αντιτάχθηκε στην εξόντωση και κακοποίηση των χελωνών ως λύση διάσωσης άλλων ειδών. Καταλήγοντας τόνισε πως «η γη και το περιβάλλον δεν ανήκει μόνο σε μας. Όλοι οι ζώντες οργανισμοί έχουν δικαίωμα επάνω στη γη» και για το χώρο του Αμβρακικού πρότεινε ν' αρχίσει ειδική συζήτηση, ενημέρωση των τοπι-

κών ενδιαφερομένων φορέων και κυρίως των ψαράδων του Κόλπου, ίσως μέσα από τους αλιευτικούς συνεταιρισμούς».

Ακολούθως ο κ. Μοντιάνο διευθυντής εξωτερικών σχέσεων της εταιρείας NESTLE - Λουμίδης, αναφέρθηκε στην περιβαλλοντική ανάπτυξη και οικονομική προστασία, τονίζοντας πρωταρχικά ότι «η σημασία του νερού είναι τεράστια σε όλες τις μορφές και από όλες τις οπτικές γωνίες» και πως στη NESTLE «το νερό είναι αντικείμενο καθημερινής ενασχόλησης, τόσο ως στοιχείο του περιβάλλοντος χώρου όσο και ως προϊόν».

Αναφερόμενος στον κλάδο του φυσικού μεταλλικού νερού είπε πως «μια πηγή δεν μεταφέρεται. Η εκμετάλλευση γίνεται επί τόπου. Γι' αυτό, όπως κάνουμε πρακτικά, έτσι και με την ΚΟΡΠΗ, πρέπει να οριοθετηθούν προστατευτικές παράμετροι. Αυτές ορίζονται αυστηρά σε συνάρτηση με γεωλογικές και υδρογεωλογικές μελέτες και πρέπει να ελέγχονται σχολαστικά». Τόνισε στη συνέχεια ότι η διασφάλιση της ποιότητας του νερού εξασφαλίζεται από τους τακτικούς ελέγχους του περιβάλλοντος χώρου, εκτός του χώρου του εργοστασίου, και επεσήμανε πως «η περιβαλλοντική ανάπτυξη είναι καθήκον όλων των πολιτών και η εταιρεία είναι και αυτή ένας συλλογικός πολίτης».

Παραμβάσεις έγιναν στη θεματική αυτή ενότητα από τον κ. Θεοδώρου, εκπρόσωπο του Συλλόγου Ελαιουργείων Αιτωλοακαρνανίας και Άρτης και τον κ. Δ. Τσίρο, από το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Ακολούθως, ο κ. Θ. Ξυλογιάννης, διευθύνων σύμβουλος της ETANAM, αναφέρθηκε στις δραστηριότητες της εταιρείας και τις προοπτικές, λέγοντας πως «η ETANAM δημιουργήθηκε με βάση την προγραμματική εισήγηση του Αμβρακικού, με σκοπό να αποτελέσει όργανο τεχνικής στήριξης των προσπαθειών για την ανάπτυξη και ταυτόχρονη

προστασία της περιοχής» και πως έχει συνεργαστεί στενά τόσο με τις νομαρχίες, οι οποίες μετέχουν στο μετοχικό κεφάλαιο, όσο και με την περιφέρεια, στη σύνταξη κοινωτικών προγραμμάτων. Τόνισε ότι «ο ρόλος της εταιρείας, στον συντονισμό των κεντρικών φορέων στις αναπτυξιακές τους επιδιώξεις, για την περιοχή και την προσπάθεια συνεχούς ενημέρωσης, ενθάρρυνσης και στήριξης των τοπικών παραγόντων, ν' αναλάβουν συγκεκριμένες δραστηριότητες, για την ενδογενή τοπική ανάπτυξη, έχει καθιερώσει την εταιρεία, τόσο απέναντι στους κεντρικούς φορείς, όσο και απέναντι στην τοπική κοινωνία».

Ακόμη «η επιστημονική της κατάρτιση, το αξιολογικό επιστημονικό δυναμικό που διαθέτει, η σύγχρονη λειτουργία της, αλλά και η εμπάθυνση στα προβλήματα και τις ιδιαίτερες της περιοχής, την έχουν καταστήσει, τον κατ' εξοχήν φορέα ανάπτυξης και προστασίας της περιοχής γύρω από τον Αμβρακικό Κόλπο».

Αναφερόμενος στους μετόχους της εταιρείας, είπε πως είναι: οι δήμοι και οι αναπτυξιακοί σύνδεσμοι της περιοχής, η ΤΕΔΚ των τριών νομών, οι Ενώσεις των γεωργικών συνεταιρισμών της περιοχής, τα εμπορικά επιμελητήρια, η Ένωση Αλιευτικών Συνεταιρισμών Ελλάδος και οι τρεις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις.

Τέλος, αναφέρθηκε στις μελέτες που έχουν συνταχθεί, στις δραστηριότητες που ανέπτυξε ο φορέας και στη συνεργασία με άλλους φορείς.

Τιμητική εκδήλωση

Για τα 10 χρόνια της Προγραμματικής Σύμβασης του Αμβρακικού

Η ιστορία της Σύμβασης ξεκινάει περίπου το 1984, τότε που τελειώνει και η μεγαλύτερη μελέτη που έχει γίνει για τον Αμβρακικό, γνωστή ως «μελέτη - Παπαγιάννη». Η πρώτη φάση της μελέτης έγινε με την ευθύνη του *Μαλίτ Καμχή*, και συνεχίστηκε και τελείωσε από την ομάδα του γραφείου του κ. *Θύμιου Παπαγιάννη*.

Την εποχή εκείνη η κα Α. Κατσέλη, επιστημονική διευθύντρια του ΚΕΠΕ, παίρνει την πρωτοβουλία και συγκεντρώνει τους νομάρχες Άρτης, Πρεβέζης και Αιτωλοακαρνανίας για να δουν πώς μπορούν να αντιμετωπίσουν ενιαία το πρόβλημα του Αμβρακικού και την ανάπτυξή του.

Η πρωτοβουλία αυτή της κας Κατσέλη, εγγράφεται στην αντίληψη που έχει ο τότε Υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Γ. Αρσένης, για μια ανάπτυξη περιοχών, βασισμένη στο σεβασμό στο περιβάλλον, στην προστασία του, στην ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων και μνημείων των περιοχών και γενικά στην αειφόρο ανάπτυξη.

Δημιουργείται μια ομάδα στο ΚΕΠΕ, η οποία μετά από μελέτη όλων των μελετών που έχουν γίνει για τον Αμβρακικό, καταλήγει σ' ένα κείμενο προγραμματικής σύμβασης, που βρίσκει ενεργό υποστήριξη στο πρόσωπο του κ. Π. Ματσορού, Συμβούλου τότε του Υπουργού Εσωτερικών και το νομικό της κείμενο ελέγχεται και μπαίνει στην τελική του γραφή, από τον μέτεπειτα υπουργό Οικονομικών κ. Αλέκο Παπαδόπουλο.

Η Σύμβαση αυτή υπογράφεται στην Άρτα το 1985. Το ΚΕΠΕ δημιουργεί τότε την ομάδα Αμβρακικού με πρόεδρο την κ. Κ. Παχάκη και μέλη τον τεχνικό διευθυντή της ETANAM κ. Κ. Αρβανίτη, τις κυρίες Ζαλοχώρη και Γκατζέλια και τους κυρίους Κατσαμπόπουλο και Δημητρίου. Η ομάδα αυτή καταλήγει σ' ένα πεντάτομο έργο που εκδίδεται από το ΚΕΠΕ με τον τίτλο «Πρόγραμμα Αμβρακικού». Αυτό το έργο τελειώνει το 1987, ενώ το 1988 ιδρύεται η ETANAM με πρώτο πρόεδρο, τον τότε νομάρχη Πρεβέζας κ. *Θωμά Μερέντη*.

Η υλοποίηση της Σύμβασης αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες και αντιξοότητες, συγγενή προβλήματα ή εξωγενή, που είχαν σχέση με την Πολιτεία, όμως η ETANAM και οι εργαζόμενοι σ' αυτήν, κατάφεραν να φέρουν σε πέρας τα περισσότερα έργα και να κρατήσουν ζωντανό το πρότυπο αυτό του Αμβρακικού, ως ενιαίου χώρου και ως ενός μοντέλου αειφόρου ανάπτυξης.

Απονομή Μεταλλίων

Αναμνηστικά μετάλλια για τα 10 χρόνια της προγραμμα-

τικής σύμβασης, απενεμήθησαν σε όσους συμμετείχαν σ' αυτό το εγχείρημα, από την αρχική μελέτη μέχρι και την υλοποίησή του.

Το πρώτο τιμητικό μετάλλιο απένευσε ο πρόεδρος του Ε.Μ. Πολυτεχνείου, καθηγητής Νίκος Μαρκάτος στον τότε Υπουργό Εθνικής Οικονομίας κ. Γεράσιμο Αρσένη.

Τιμητικά μετάλλια δόθηκαν στους πρωτεργάτες που δούλεψαν για να υπάξει η προγραμματική σύμβαση: στην τότε οικονομική Σύμβουλο του Πρωθυπουργού κ. Λούκα Κατσέλη, στον κ. Θύμιο Παπαγιάννη για τη μελέτη για τον Αμβρακικό για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην κ. Κ. Παχάκη, ερευνήτρια του ΚΕΠΕ και στον κ. Π. Μαΐστρο, τότε σύμβουλο του Υπουργού Εσωτερικών.

Τιμητική διάκριση δόθηκε και στους εργαζομένους της ETANAM και τα στελέχη της, που όλα αυτά τα 10 χρόνια κρατήσανε ζωντανό αυτό το όραμα για τον Αμβρακικό, για ανάπτυξη ενιαία και αειφόρο. Την τιμητική διάκριση παρέλαβε η εκπρόσωπος των εργαζομένων κ. Χαρά Βαλσάμη. Τιμητικό μετάλλιο απενεμήθη και στα 29 άτομα που συνυ-

πογράψανε τη σύμβαση, δεσμεύοντας τους φορείς στους οποίους υπηρετούσαν μ' αυτό το όραμα. Επίσης, μετά θάνατον απενεμήθησαν μετάλλια στον Γιώργο Γεννηματά, που εκπροσώπησε την τότε κυβέρνηση, και στην τότε Υπουργό Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη και ακόμη δόθηκαν τιμητικές διακρίσεις στους κ.κ. Γ. Περγάκη, Γ. Μωραΐτη, Ενάγγ. Κουλουμπή, Λ. Βερυβάκη, Κ. Λαλιώτη, Ν. Τέλωνα, Β. Καφύση, Κ. Σοφούλη, Κ. Δαλιάνη, Β. Βαμβακούλια.

Χορηγοί του 1^{ου} Συνεδρίου για τον Αμβρακικό Κόλπο, ήταν το ΥΠΕΧΩΔΕ, το ΥΒΕΤ, η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗΣ, η Α.Ε. NESTLE - ΛΟΥΜΙΔΗΣ, η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ και η ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ. Η επιτυχής διοργάνωση του Συνεδρίου έγινε από τον ερευνητή Ε.Μ.Π. κ. Γιάννη Πραμαγκιούλη, ο οποίος ήταν και εκ των εισηγητών του Συνεδρίου (η εισήγησή του θα δημοσιευθεί στη συνέχεια).

Τα πλήρη πρακτικά του Συνεδρίου θα εκδοθούν σε τόμο.